

TÜBİTAK-MAM ONLINE [http:// www.mam.net.tr/deprem01.html](http://www.mam.net.tr/deprem01.html), ULUSAL DEPREM KONSEYİ (TUBİTAK Basın Duyurusu) <http://www.tubitak.gov.tr/udk-ilktop.htm>

TÜRK PSİKIYATRİ DERNEĞİ <http://www.psikiyatri.psikiyatri.org.tr>

TÜRK PSİKOLOJİ BÜLTENİ (1999) Eylül, Sayı 14.

WOOD,K. vd. (1991) "French Guiana" *Geographical Magazine*, ss:17-20.

TÜRK ULUSAL BASININDA HİZBULLAH: BİR İÇERİK ANALİZİ*

Ali Çağlar**

ÖZ

Bu makalenin ana amacı, son yıllarda ulusal bir tehdit olarak kabul edilen Hizbullah ve diğer din temelli örgütlere ilişkin haberlerin, ülke düzeyinde yayın yapan günlük ulusal basında nasıl ele alınıp işlendiği konusunda bir içerik analizi yapmaktır. Amaca varmak için, bir ay (01-30/04/2000) boyunca 13 ulusal günlük gazete incelenmiştir. Bu gazeteler, siyasi yelpazelerine ve duruşlarına göre beş ayrı grup, -merkez, İslamcı, sol, sağ ve sosyalist basın- biçiminde sınıflandırılmıştır. Söz konusu gazeteler, Hizbullah ve diğer din temelli örgütlere ilişkin haberler, haber başlıkları, kullanılan kavramlar, dil ve söylem ile iletilen mesajlar ve ilgili haber metinlerinin toplam haber hacmine oranı açılarından incelenmiş ve bir karşılaştırma yapılmıştır. Her basın grubunun, konuya karşın kendi siyasal duruşuna paralel bir tavır takındığı ve yayın politikası izlediği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türk Ulusal Basını, Hizbullah, Din Temelli Örgütler, Terör, Terör Örgütleri.

ABSTRACT

The main aim of this paper is to make a content analysis of the Turkish national newspapers on the issue of Hizbullah and other religion based organisations, which were accepted as the main threat to the Turkish political system in recent years. To achieve the aim, 13 national newspapers were investigated during a month time, from 01/04/2000 to 30/04/2000. These newspapers were classified according to their political standing as central, Islamic, left, right and socialist press. They were investigated and compared in terms of their approaches to the issue, the language and message they used, the news titles – subtitles and concepts they issued, and

* Bu çalışmanın basın taraması ve verilerin hazırlanması sürecinde, değerli katkıları olan İsmet Parlak'a teşekkür ederim.

** Hacettepe Üniversitesi, Kamu Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi.

percentages of the news texts in the whole. It is found that the main approach of each press group is determined according to its political standing.

Key Words: Turkish National Press, Hizbullah, Religion Based Organisations, Terror, Terror Organisations.

1. GİRİŞ

Bu çalışmanın ana amacı, 'Hizbullah Örgütü' ile ilgili ulusal basında yer almış olan haber ve yorumları içerik analizi tekniği ile incelemektir. Diğer bir deyişle, 'Hizbullah Örgütü'ne yönelik operasyonların yoğun bir biçimde yapıldığı günler ve sonrası dönemde, bu olay ve ilgili haberlerin ulusal düzeyde yayın yapan gazetelerde ne şekilde ele alındığı, hangi başlıklarla konunun işlendiği, verilen ve verilmek istenen mesajlar ile ilgili yorumların neler oldukları ile bu konuların nasıl işlendiği ve yorumlandığı, ele alınmış biçimlerinde benzerlik veya farklılıkların olup olmadığı, var ise, bunların neler oldukları konularının incelenmesi amaçlanmıştır. Çünkü, bilindiği üzere, toplumsal yaşamda, televizyonlardan sonra en etkili kitle iletişim aracı olan gazeteler, insanların düşüncelerinin oluşması, kanaatlerinin belirlenmesi ve hatta bu düşünce ve kanaatlerinin yönlendirilmesi gibi konularda son derece önemli bir etkiye sahiptirler. Gazetelerin bu özelliği ile farklı siyasal yelpazelere yakın yayın politikaları göz önüne alındığında, ilgili çalışmanın önemi kendiliğinden ortaya çıkacaktır. Bununla birlikte, Hizbullah'ın yanı sıra din temelli diğer örgütler de araştırma kapsamına dahil edilmiştir. Ancak, asıl çalışma konusunun Hizbullah olayı olduğu göz ardı edilmemelidir.

Amaca varmak için, Hizbullah ile ilgili olayların patlak vermesinden hemen sonra, 01.04.2000 - 30.04.2000 tarihleri arasında kalan bir aylık dönemde Türkiye'de ulusal düzeyde günlük olarak yayınlanan 13 gazete ele alınmış ve konu bu gazeteler üzerinden incelenmiştir. Genellikle içerik analizine dayanan bu çalışmanın verilerinin derlendiği bu gazetelerin, ülkedeki tüm kesim ve siyasal yelpazeleri temsil ediyor olmasına özen gösterilmiş ve şu şekilde bir sınıflama yapılmıştır:

Merkez Basın	: Hürriyet, Milliyet, Sabah ve Star Gazeteleri,
İslamcı Basın	: Zaman, Yeni Şafak ve Akit Gazeteleri,
Sol Basın	: Cumhuriyet ve Radikal Gazeteleri,
Sağ Basın	: Türkiye ve Ortadoğu Gazeteleri,
Sosyalist Basın	: Evrensel ve Özgür Bakış Gazeteleri.

Çalışma verilerinin derlendiği gazetelerden, Özgür Bakış Gazetesi'nin zaman zaman yayınının durdurulması ve/veya gazete bayilerine düzenli ulaşmamasından dolayı sadece 9 sayısı çalışma kapsamında değerlendirilmiştir. 390 olması gereken toplam gazete sayısı, 369 adette kalmış ve çalışma 369 sayı üzerinden gerçekleştirilmiştir.

Araştırma süresi boyunca Hizbullah ve diğer din temelli örgütlere ilişkin haberler, günlük olarak dosyalanmış ve süre sonunda elde edilmiş olan veriler, çalışmanın amacı doğrultusunda analiz edilerek sunulmuştur. Analiz, 'haber başlıkları', 'kullanılan kavramlar', 'haber konuları' ile değerlendirme bölümünde yer verilen, 'haber metninin toplam haber hacmine oranı' ve 'haberde kullanılan resimler' temel alınarak gerçekleştirilmiştir.

Haber başlıkları ile ilgili analizlerde, hem gazete ve hem de basın sınıflaması bazında kullanılan haber başlıkları incelenerek, aynı haberlerin hangi başlıklar altında, hangi kavramlar kullanılarak ve dolayısıyla o habere ne tür bir değer (olumlama ya da olumsuzlama) atfedilerek okuyucuya iletilindiği; Hizbullah ile ilgili olarak gazete ve basın gruplarının, gazete sayfalarında hangi konulara daha fazla yer verdikleri; aynı grupta yer alan gazeteler arasında ve farklı gruplar arasında benzerlikler ve farklılıklar olup olmadığı konuları ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Gazetelerin kullandıkları kavramların analizinde ise daha çok gazetelerin kullandıkları dil konusuna ağırlık verilmiştir. Araştırma kapsamındaki tüm gazetelerde Hizbullah ve diğer din temelli örgütler konusunda çıkan bütün haber ve yorum yazıları, ana başlıklar, alt-ara başlıklar, haber metni ve resim altı yazılar da dahil, en sık kullanılan ya da tekrar edilen kavramlar tespit edilmiş ve ilgili tablolarda sunulacak şekilde analiz edilmiştir.

Çalışmada üzerinde durulmuş olan bir üçüncü konu ise gazetelerin Hizbullah ve diğer din temelli örgütlerle ilgili olarak hangi konularda daha çok haber yapıp bilgi aktardığı, bu haberleri aktarma biçimleri, haber metninin toplam haber hacmine oranı ile fotoğraf-resim görüntülerinin kullanılma şekli ve sıklığından oluşmaktadır. Ulaşılan veri/bulgulardan hareketle, basın grupları arasında çalışma konusu ile ilgili haber aktarma konusundaki benzerlik ve farklılıklar, haberleri aktarmadaki eğilimler ve bu eğilimlerin nedenlerine ilişkin bir değerlendirme yapılmaya çalışılmıştır.

1.1. Kavramsal Çerçeve

Bilindiği üzere, bir gazetede, belli bir olay ya da konuda hazırlanacak olan haberde nelerin yer alacağı ya da olayın/konunun hangi kısımlarının hangi sayfada basılacağı, kullanılacak dil ve üslup, haberin ne kadar yer

kaplayacağı, o haberin ilgili gazete için taşıdığı öneme bağlıdır. Belli bir tiraj ya da okuyucu kitlesine sahip olmak için gazeteler, resmi söylem, iş-ekonomi çevreleri, belirli bir siyasal çizgi ve partiye yakın olmak, belirli bir düşünce sisteminin egemen kılınması gibi kaygılardan hareketle, kendilerine uygun, amaçlarına yönelik politika ve stratejiler geliştirirler. Bununla birlikte, kendi ekonomik ve siyasal gereksinimleri, devamlılıklarını sürdürmek için kar ve reklam gelirlerini artırmak, belirli bir politik yaklaşımı destekleyerek, siyasilere yakın olmak ve onların desteklerine mazhar olmak gibi amaçlara da sahiptirler. Diğer taraftan gazeteler, pek çok toplumsal kurumda olduğu gibi, sınırlı kaynaklar çerçevesinde kendi işlevlerini nesnel ve yeterli bir şekilde yerine getirmeleri konusunda sınırlılıklara da sahiptirler (Negrine, 1991:137). Dolayısıyla, geliştirdikleri strateji çerçevesinde kamuoyu yaratan, belli düşünce ve ideolojik yapıları okuyucusuna egemen kılmaya çalışan gazeteler, bir taraftan bu sınırlamaların baskısı altında kalırlarken, diğer taraftan da olay ve durumları kamuoyuna nasıl sunacakları/kamusalastırabilecekleri konusunda da belirlenmiş ilkelere sahip olmak zorundadırlar. Buradan hareketle bir gazete, toplumsal yaşam içerisinde meydana gelen olaylar arasından, 'önemli ya da genel tarafından paylaşılabilecek' olduğunu düşündüğünü- haber, yorum, değerlendirme konusu yapar ve kendi okuyucu kitlesine aktarır (Kılıçbay, 1993:21). Bu konuyu Habermas (1999:315), "malzeme (haber konusunun) seçiminin köşe yazısından daha önemli hale geldiği ya da haberlerin işlenmesi ve değerlendirilmesinin, düzeltilip basıma hazır hale getirilmesinin, bir çizginin etkili bir yazarlıkla izlenmesinden daha acil bir hale geldiği" biçiminde ifade etmektedir. Yine Habermas'ın deyimini ile gazeteler günümüzde, bireysel ya da kolektif olarak belirli özel çıkarların baskısına açık hale gelmişlerdir. Ortaya çıkış dönemlerine bakıldığında, bir kamusal topluluk olarak bir araya gelen özel şahısların akıl yürütme faaliyetlerini salt aktarıp güçlendirebilirken, şimdi bu faaliyet tersine, kitle iletişim araçlarınınca belirlenmektedir (1999:319). Mevcudu, olduğu gibi aktarmaktan ziyade, kamuoyu nezdinde yaratılması istenen etkiyi yaratacak biçimde aktarma söz konusu olmaktadır. Tabii ki bu durum belirli oranlarda istenen sonuç ve etkileri yaratırken, aynı zamanda aynı miktarda olmasa bile, bir takım istenmeyen etki ve sonuçlara da yol açabilmektedir. Örneğin, terör ile ilgili bir haber resmi söylem ya da genel çıkar tezi ile olumsuzlanarak kamuya iletilirken, diğer taraftan ilgili terör örgütüne bir anlamda resmiyet-kimlik kazandırılmakta ve o örgüte sempatisi olanlar arasında aynı zamanda, örgüt açısından bir siyasal kredi yaratılmış olmaktadır. O örgüte, amaçlanmamış olmasına karşın, taraftarlarının nezdinde bir saygınlık, meşruluk da kazandırılmış olmaktadır.

Sosyal bilimsel medya teorisi (social scientific media theory) kamu iletişiminin nasıl çalıştığına ilişkin açıklamasında medyanın üç ana fonksiyonundan bahseder: Toplumlarda iktidar uygulama, sosyal bütünleşme ve toplumsal değişme (McQuail, 1990:57). Reeves'e (1993:34) göre ise medya belli başlı egemen değerleri, ideolojileri, mitleri, imajları vb. aktarma ve yayma fonksiyonuna sahiptir. Dolayısıyla medya ve diğer ideolojik kurumların genel olarak mevcut iktidarın algılama ve çıkarlarını yansıtması, doğal olarak beklenir (Chomsky, 1993:23). Bir anlamda medyanın bu fonksiyonları göz önüne alınarak insanların aynılaştırıldığını, Marcuse'nin (1997) deyimini ile "tek boyutlu" hale getirildiğini söylemek de olanaklıdır. Kültürel değer üretimi, "kültür sanayii" (Horkheimer ve Adorno, 1996:1-62) yoluyla, bir toplumsal yapı/sistem yaratılmış olmaktadır.

Tüm bunların ışığında güdümlü kanaat oluşturan (Habermas, 1999:329-330) ve çıkar grubu niteliğine sahip olan gazetelerin, kamuoyu üzerinde oldukça önemli bir etkiye sahip oldukları ileri sürülebilir. Kamu yararını gözettiklerini ve bu doğrultuda bir yayın politikasına sahip olduklarını iddia etmelerine karşın, gazeteler kendilerini hiçbir zaman kamunun denetimine sunma veya açma yanlısı olmamakta ve ellerinden geldiğince kendi temel politika ve stratejileri doğrultusunda kamuoyunu yönlendirmeye çalışmaktadırlar. Gazetelerin resmi ya da muhalif söylem doğrultusundaki yayınları, oluşturulan toplumsal gücün siyasal bir güce dönüşmesini de sağlayacak niteliktedir. Böylece, güdüm altındaki kamu alanı, kamusal kanaatler yerine alkışa amade bir ruh halinin, bir kanaat ikliminin hakimiyetine girer (Habermas, 1999:359). Buradan hareketle bir olay, durum, düşünce ya da kişiliğin kitle iletişim araçları, özellikle de gazeteler, tarafından kamuya sunulması, oluşturulması amaçlanan imaj konusunda son derece etkili olacaktır. Daha çok ulusal, milli, dinsel ve duygusal motifler kullanılarak yapılan sunumlarda ise bu etki daha güçlü olabilmektedir. Örneğin, Hizbullah olayında, 'Hizbul-Kasap', 'Hizbul-Vahşet' kavramları, şeriat rejimine kendisini muhalif olarak nitelendiren kesimlerce çok daha kolay benimsenirken, karşıt, şeriat rejimine sempatisi olan kesimlerce de 'Hizbullah diye bir şey yoktur, bu derin devletin kendisidir' biçimindeki yargıların tercih edildiği görülmüştür. Aynı şekilde, Abdullah Öcalan'a 'bölücü başı', 'bebek katili' denilmesi, Türk milliyetçisi kesim ile şehit aileleri tarafından daha çok kabul görünken, buna karşın 'başkan Apo', 'genel başkan Öcalan' gibi ifadeler ise PKK taraftarlarınınca daha kolay benimsenebilmektedir. Dolayısıyla, bir anlamda sunulan haberlerde halkı bilgilendirmenin ötesinde yaratılması amaçlanan belirli düşünce ve imajlar doğrultusunda bir haber iletme işlevi söz konusudur.

Yaratılması amaçlanan imaj ve düşüncelerde, kamuoyu yaratmada ateşleyici etkiye sahip olan en önemli araç kullanılan dil ve söylemdir. Doğaldır ki, ortak bir dil kullanan insanlar bir süre sonra benzer biçimde düşünmeye ve olayları benzer kavramlarla tanımlama ve açıklama yoluna gideceklerdir. Bu durum, daha çok dilin bireyi toplumsallaştırma gücünün bir ürünüdür denebilir. Bu nedenle, terör örgütleri ve terör olaylarıyla ilgili olarak kullanılan dil ve söylem, ilgili örgüt ve olay hakkında olumlu ya da olumsuz bir düşünce, kanaat ve imaj yaratmış olur. Ayrıca kullanılan dil, söylem ve sık sık gazetelerde işlenen konu, o konunun kamusal olduğuna dair de bir yanılsamaya yol açabilir. Diğer bir deyişle, bir olay, kişi ya da konuyla ilgili olarak lehte veya aleyhte kamuoyu yaratma amacıyla o olay, kişi ya da konunun sıklıkla dile getirilmesi kadar, haber metninde kullanılan dil, söylem ile o olay, kişi ya da konuya yüklenen anlamlar da yaratılmak istenen etki ve imajda son derece önemlidir.

Kitle iletişim araçları, özellikle de görsel ve yazılı basın, sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasal açıdan kamuoyu yaratma-oluşturma hedefi doğrultusunda okuyucu kitlesini, kendi ürettiği ya da temsil ettiği ideoloji doğrultusunda 'bütünleştirmeye' çalışır. Diğer bir deyişle, yaşananlar hakkında okuyucusunu aydınlatma, bilgilendirme işlevi altında gizli bir yönlendirmecilik faaliyetinde de bulunarak, Habermas'ın (1999:359-360) deyişi ile, bir 'manipülasyon' gerçekleştirir. Bu bütünleştirilmiş olan okuyucu kitlesi ise, farklı siyasal çizgilerde yer alan gazeteler tarafından, yaratılması hedeflenen kamuoyu ya da ideoloji doğrultusunda teşvik edilmektedir. Bu kitle bir süre sonra, kendisine iletilen düşünceleri, kendi ideolojisi, yaşam tarzı ve gelecekteki hedeflerine uygun ifadeler olarak algılamakta ve o gazete veya basın grubunun kendi düşüncelerini yansıttığına dair bir yanılsama içine düşebilmektedir. Okuyucu böylece, okuduğu gazete ile aynı zamanda bir kimlik de kazanmış olmaktadır denebilir. Çünkü kitle iletişim araçları, tıpkı siyasal partiler gibi, bir kanaat, düşünce, tercih, tutum ve tavır oluşturmakta son derece fonksiyoneldirler. Ancak kitle iletişim araçları, genel kamunun değil belirli çevre ve şirketlerin, dolayısıyla onların yöneticilerinin elinde ve denetiminde oldukları için, bu kişiler de belirledikleri çıkarlar (resmi-ulusal çıkarlar, bir siyasal parti ya da görüşün çıkarları, bir cemaatin çıkarları, bir kurum ya da şirketin çıkarları) doğrultusunda, sahibi oldukları ya da kontrol ettikleri kitle iletişim araçlarını kullanırlar. Bu çıkarlar aynı zamanda, iletişim politikalarının da temel belirleyicisidirler. Haliyle, şeyhinin her söylediğini onaylayan mürit örneği, basın da temsil ettiği siyasal-ideolojik, kültürel, sosyal ve ekonomik görüşleri onaylayan ve bunu kamuya da onaylatmak isteyen bir araç konumundadır denebilir. Bu anlamda basın, haber iletme, bilgilendirme işlevinin ötesinde, yapay bir kamuoyu oluşturma ya da yaşan-

mış bir olayı abartma, çarpıtma veya yok sayma aracına da dönüşebilmektedir. Bu nedenle, haber olarak gazete sayfalarına ya da televizyon ekranlarına taşınan her olay kamusal niteliği taşımayabilir. Çünkü Habermas'ın (1999:364) deyişiyle iki önemli koşul yerine getirilmemektedir: İlki, informal kanaatler belirgin olaylara dair bilinçli tartışma süreçleri içerisinde rasyonel biçimde oluşmamaktadır. İkincisi, belli bir olayla ilgili kamusal olarak yürütülen tartışmalar, konuşmalar, görüşler lehte ya da aleyhteki kanıtlarıyla belli bir tartışma ortamı içinde oluşmamaktadır. Örneğin, Hizbullah mezarlarının kazılması, yapılan tatbikatlar birer film şeridi gibi ekranlarda akmakta ve gazetelerde yayınlanan yazı ve haberler ise dramatize edilerek senaryolar biçimine sokulmaktadır. Olayı, neden ve sonuçları çerçevesinde, kanıtları ile birlikte bir tartışma zemini içinde sunmak pek rastlanılan bir durum olmamaktadır.

Terör örgütlerinin örgüt yapıları, eylemleri, yakalanan sanıklar, isnat edilen suçlar vb. konular kamusal, kamuyu bilgilendirme ve haber verme adına yansıtılmaktadır. Ancak Hizbullah konusunda da yaşatıldığı gibi, kazılan mezarların, bazı camilerin altında bulunan sığınak ya da sorgu odalarının, sanıklara kar maskeli olarak yaptırılan tatbikatların görüntü ve fotoğrafları, gazetelerde çoğu kez habere ilişkin metin ve bu metinlerdeki tartışma noktalarından çok daha fazla yer kaplamıştır. Dolayısıyla haber olarak sunulan şey, çoğunlukla görüntü olmuş ve 'olay hakkında bilgilendirme'den ziyade, 'olaydan haberdar etme' işlevi yerine getirilmiştir. Bu durum ise, metni desteklemek ve olayı daha dramatik hale getirmek, olayın zihinlerde canlandırılmasını sağlamak suretiyle oluşturulmaya çalışılan kamuoyunun/ideolojinin (teröre karşı resmi söylemi desteklemek, etnik farklılık temeline dayalı ayrılıkçı örgütleri, aynı etnik milliyetçi duyguları geliştirecek şekilde ılımlı, mağdur ya da masum göstermek, din temelli terör sınıflaması içinde yer vermeyerek, laik rejimin baskıcı yapısı konusunu vurgulamak vb.) pekiştirilmesinden başka bir amaç taşımamaktadır. Dolayısıyla her gazete olayı, kamu adına ve kamu için söylemiyle kendi bakış açısı, temel amaçları ve ideolojisi doğrultusunda kamuya sunma yoluna gitmektedir. İşte bu çalışmanın temel amacı bu noktada düğümlenmektedir. Diğer bir deyişle, bir kamu hizmeti yaptıkları iddiasıyla ulusal düzeyde yayın yapan farklı yelpazelerdeki gazetelerin aynı olay-konu hakkında yaptıkları haberler, kullandıkları kavramlar, vermeye çalıştıkları mesajlar ile konuyu ele alış biçimleri, bu çalışmada, karşılaştırmalı bir biçimde incelenerek benzerlik ve farklılıklar ortaya konulmaya çalışılmıştır. Şimdi de sırasıyla her basın grubunun konuya ilişkin verilerine yer verilecektir.

2. ÇALIŞMANIN BULGULARI

2.1. Merkez Basın ve Hizbullah Olayı

Daha önce de belirtildiği üzere bu grupta, Sabah, Hürriyet, Star ve Milliyet Gazeteleri ele alınmış ve incelenmiştir. Aşağıda sırasıyla her gazetenin, belirtilen kriterler bazında Hizbullah ve diğer din temelli örgütlere ilişkin haber, haber başlıkları, haber konuları ve ilgili kavramları nasıl ele aldıkları konusu işlenmiştir.

2.1.1. Sabah Gazetesi

Aşağıdaki tabloda da görüleceği üzere, Sabah Gazetesi'nin haber başlıkları bir bütün olarak değerlendirildiğinde, haber başlıklarının, haber iletme işlevinin ilerisinde bir 'mesaj aktarma'ya yönelik oldukları tespit edilmiştir: Örneğin, "Kanlı Baskından Bu Kez VASAT Çıktı", "Hizbullah'ın Şifresi Çözüldü", "Sıra Ölüm Tarlalarında", "Bu Öldürmüş .... Bu da Gömmüş", "Cellat ve Mezarıcı". Haber başlıklarına bakıldığında gazetenin, ilgili olayları, olumsuz bir değer yükleyerek, aktardığı görülmektedir. Bu olumsuzlama, 'kanlı baskın', '..şifresi çözüldü', 'ölüm tarlaları', 'cellat ve mezarıcı' gibi sıfatlarla yapılmıştır. Gazetenin haber başlıklarında kullandığı bu üslup ve kavramlar, Hizbullah Örgütü'nün oldukça tehlikeli olduğunu, çünkü çok sayıda insanı -kendi taraftarları da dahil- acımasızca öldürdüğünü, ancak sonuçta emniyet güçlerince bu örgütün üzerine gidilerek, başarılı sonuçlar alındığını ve terör örgütlerinin, rejimi değiştirmeye güçlerinin yetmeyeceği ve devletin güçlü olduğu mesajını, 'şifresi çözüldü', 'sıra ölüm tarlalarında' gibi deyimlerle, üstü kapalı bir biçimde de olsa okuyucuya vermektedir. Dolayısıyla gazete, haber iletme işlevinde kendini, olayın taraflarından birine -devlete- daha yakın görmekte ve göstermektedir. Kullanılan kavramlardan hareketle gazetenin, öznel değerleri haber başlıklarına yansıttığı söylenebilir. Ayrıca gazetede, din temelli terör örgütlerine, özellikle de Hizbullah'a ilişkin daha fazla sayıda haber başlığı (16 adet) olduğu görülmektedir ki, bu durum gazetenin, Türkiye'nin terör konusundaki öncelikli hedefinin Hizbullah ve diğer din temelli örgütlerle mücadele etmesi gerektiğine inanmasından kaynaklanıyor denebilir. Bununla birlikte, araştırma süreci boyunca bu gazetede Hizbullah ile ilgili hiç bir haberin, ilk sayfada yer almadığı da tespit edilmiştir.

Bu haberlerin aktarılma biçimine bakıldığında ise, haberlerin tamamının, 'olayı olduğu gibi aktarma', hatta bazen adeta bir 'film gibi aktarma' şeklinde olduğu görülmüştür. Operasyonlarda ele geçirilen silah ve mühimmatın, örgüt üyelerinin isimlerine, ölü ve yaralı ele geçirilen militanların sayı ve isimlerine, olayın nasıl gerçekleştiğine ilişkin yapılan tatbikatlarda

sanıklara giydirilen kar maskelerine kadar ayrıntılara detaylı bir biçimde yer verilmiştir. Hatta bazı haberler, zaman zaman çizgi roman tarzında işlenerek okuyucuya aktarılmıştır denebilir.

Tablo* 1 : Sabah Gazetesi'nin, Tarih ve Haberin Yer Aldığı Sayfa Numaralarına Göre Haber Başlıkları

SABAH GAZETESİ		
Tarih	Başlık	Sayfa No
1/4/00	- 2. Hizbullah Operasyonu - Birecik'te Çatışma: Bir Komiser Şehit	25 (Gündem Sayfası)
2/4/00	- Kanlı Baskından Bu Kez VASAT çıktı - DERS: Beden Eğitimi, KONU: Bomba Yapımı - Diyarbakır'da 2 Operasyon Daha: Terör Örgütü Değil, Kaçakçılık Şebekesi	32 (Günün İçinden)
3/4/00	- Hizbullah'ın Şifresi Çözüldü	25 (Gündem)
4/4/00	- Sıra Ölüm Tarlalarında - Tantan Hedef Gösterdi	4 (Günün İçinden) 23 (Gündem)
5/4/00	- Bu Öldürmüş ... Bu da Gömmüş ... - Cellat ve Mezarıcı	28 (Gündem)
8/4/00	-VASAT'ı Beğenmemişler - 3 Hizbullahçının İdamı İsteniyor	25 (Gündem)
11/4/00	- Cihat Örgütü'nün Lideri Belirlendi	25 (Gündem)
14/4/00	- Tufancılar "Kıyamet Günü" Yargılana- cak	29 (Gündem)
18/4/00	- MİRZABEYOĞLU ŞAŞIRTTI: Mah- kemedede Pasta Sohbeti	21 (Gündem)
20/4/00	- VASAT'çılara 230 Yıl Hapis	21 (Gündem)
24/4/00	- Başbakanlıkta Hizbullah Şoku	3

* 'Başlık' sütunu altındaki ifadeler, konuyla ilgili haber ve yorumların başlıklarını göstermekte olup, koyu (bold) karakterle yazılmış olan başlıklar, haberin gazetenin birinci sayfasında verilmiş olduğunu göstermektedir. 'Sayfa No' sütunu altında verilen bilgilerden rakamlar, ilgili gazetenin sayfa numarasını, parantez içinde verilenler ise gazetenin konuyla ilgili haberinin yer aldığı gazete sayfasının adını temsil etmektedir.

Sabah Gazetesi'nin kullandığı ilgili kavramlar ve sıklık derecelerine bakıldığında şu sonuçlar elde edilmiştir: Hizbullah 41, Cihat-Vasat-Ceyşullah-AFİD 15, Hizbul Kasap 1, Silvan Kasabı 1, Cellat-Mezarcı 2, Domuz Bağı 3, Ebcad 8, Hizbullah Terör Örgütü 4, Hizbullahçı 2, İBDA-C 5, İrticai 7, Kafaya Kurşun Sıkma 2, Militan 6, Kanlı Baskın 1, Kanlı Terör Örgütü Hizbullah 4, Radikal Dinci Gruplar 2, Örgüt Lideri 4, Tufancılar 6. Aynı gazetenin Hizbullah ve diğer din temelli örgütlere ilişkin olarak işlediği konulara bakıldığında ise şu sonuçlar elde edilmiştir: Hizbullah 9, Vasat-Cihat 6, İBDA-C 1.

İletilen haberlerdeki mesajlara bakıldığında daha çok, "Hizbul-Kasap" ya da "Silvan Kasabı", "Cellat/Mezarçı", "Ölüm Tarlası", "Ölüm Evi, Sorgu Evi, Mezarev", "Can Vermek", "Dehşete Düşmek", "Domuz Bağı", "Göz Yaşları Sel Oldu, Yüreklere Dağladı, Fenalık Geçirdi", "Kafasına Kurşun Sıkma" gibi okuyucuyu psikolojik yönden etkileyen ve duygularını harekete geçiren kavramların kullanıldığı görülmüştür. Bu biçimde sunmanın, basının özellikle duygu-yüklü durumları seçerek haberlerin, yaşanan gerçekliği dramatik bir yapı içinde yeniden üretmesinden (Akdoğan, 1995:81) kaynaklanıyor olduğunu söylemek olanaklıdır. Bu arada gazete, hakkında haber yaptığı örgütlerin sorumlu ve yöneticilerinden söz ederken hep "sözde ..." deyimini kullanmaya özen göstermiştir. Ki bu ifade, bilindiği üzere, resmi söylemin kullandığı bir ifadedir.

2.1.2. Hürriyet Gazetesi

Hürriyet Gazetesi'nin terör ile ilgili haber başlıklarına genel olarak bakıldığında, özellikle din temelli örgütlerle ayrılıkçı örgütlere ilişkin haberlere sayısal olarak aynı oranda yer verdiği tespit edilmiştir. Kullanılan dil ve üslup konusunda ise Sabah Gazetesi'ne göre daha ılımlı başlıklar kullanılmıştır denebilir. Diğer bir deyişle, Hürriyet Gazetesi Hizbullah ve diğer din temelli örgütlere ilişkin daha çok şu haber başlıklarını kullanmıştır: "Hizbullah Öldürdü Parayı Türkiye Verdi", "Maaşların % 10'u Hizbullah'a", "Hizbullahçı Hakim Operasyonu". Bu başlıklarla gazete, Hizbullah'ın özellikle devlet kademelerinde-bürokraside örgütlenip, yıkmaya çalıştığı devletten beslendiği, maaş aldığı noktasına dikkat çekme yoluna gitmiştir. Ayrıca gazete, Fazilet Partisi (FP) ile Hizbullah arasında da bir bağlantı olduğuna işaret ederek bu inancını, "Hizbullah İddianamesi FP'yi Kapatma Delili" ve "Hizbullahçı FP'liye 15 Yıl İstendi" gibi başlıklarla dile getirmiştir.

Tablo 2: Hürriyet Gazetesi'nin, Tarih ve Haberin Yer Aldığı Sayfa Numaralarına Göre Haber Başlıkları

Tarih	Başlık	Sayfa No
6/4/00	- Hizbullah Öldürdü Parayı Türkiye Verdi	25
9/4/00	- Hizbullah İddianamesi FP'yi Kapatma Delili - Maaşların % 10'u Hizbullah'a	23 (Gündem)
11/4/00	- Hizbullah Davasında Sürpriz Sanık	19 (Gündem)
15/4/00	- Hizbullahçı FP'liye 15 Yıl İstendi	7 (Gündem)
23/4/00	- Hizbullahçı Hakim Operasyonu	25 (Gündem)
28/4/00	-Velioglu, Hizbullah'ı 'Chat'ten Yönetmiş	7 (Gündem)

Tabloda verilen bilgilere bakıldığında, Hizbullah ile ilgili haberlerin Hürriyet Gazetesi'nde, aynı gruptaki diğer gazetelere göre, daha az sayıda yer aldığı tespit edilmiştir. İlgili başlıklarda dikkati en fazla çeken konu, bazı FP'lilerin Hizbullah ile ilişkisinin saptanmış olmasına, ancak FP'nin parti olarak Hizbullah'a destek verdiği yönünde her hangi somut bir bilgi ve/veya delil olmamasına karşın gazetenin, başlıkları ile FP'ni toptan zan altında bırakacak nitelikte mesaj içeren -örneğin, 'Hizbullah İddianamesi FP'yi Kapatma Delili- bir dil kullanmış olmasıdır. Ayrıca, içeriğiyle de önemli mesajlar ileten bir diğer başlık ise 'Hizbullah Öldürdü Parayı Türkiye Verdi'dir. Bu başlık ile, Hizbullah tarafından öldürülmüş olan bazı kişilerin, devlet tarafından öldürüldü, suçlaması ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde açılan davalar sonucu Türkiye'nin tazminat ödemeye mahkum edilmiş olması konusuna dikkat çekilmek istenmiştir.

Hürriyet Gazetesi de Sabah Gazetesi gibi, Hizbullah ile ilgili hiç bir ana başlık ve haberi ilk sayfadan vermemiştir. Bununla birlikte, Hürriyet Gazetesi'nin kullandığı ilgili kavramlar ve sıklık derecelerine bakıldığında şu sonuçlar elde edilmiştir: Hizbullah 37, Hizbullah Terör Örgütü 4, Hizbullahçı 2, İBDA-C 2, İrticai 4, Militan 4, Ölüm Evi/Sorgu Evi/Mezarev 1, Terörist 8, Örgüt Lideri 2, Terör Örgütü 4. Aynı gazetenin Hizbullah ve diğer din temelli örgütlere ilişkin olarak işlediği konulara bakıldığında ise şu sonuçlar elde edilmiştir: Hizbullah 6, İBDA-C 1. Gazete mesajlarında, Sabah Gazetesi'ne oranla, verdiği haberlerde daha az oranda olumsuz değer atfeden kavramlar kullanmıştır. En çok vurgulanan ifadeler, "Sözde ...", "Ölüm Evi" ve "Sorgu Evi" olmuştur.

2.1.3. Star Gazetesi

Star Gazetesi, kendi grubundaki diğer gazetelerden farklı olarak Hizbullah ve diğer din temelli terör ile ilgili iki haberi ilk sayfadan vermiştir. Bu haber başlıklarından biri Hizbullah, diğeri ise İBDA-C ile ilgilidir. Yine Star Gazetesi'nin haber başlıklarında 'şehit' kavramı da iki yerde kullanılmıştır. Bu kavram ile gazetenin, terörle mücadeleye ve özellikle de bu mücadelede hayatını kaybetmiş olan görevlilere bir 'kutsallık' atfettiğini söylemek olanaklıdır. Burada, hem halka ve hem de ilgili güvenlik görevlilerine terörle mücadelenin vatan uğruna yapılan bir mücadele olduğu mesajı verilmek istenmiştir. Bu mesajın, aynı zamanda, taraflardan birine 'kutsallık' atfettiğine göre doğal olarak karşı tarafa ise bir 'kötülük', 'şeytanilik', 'vatan karşı olma' gibi bir anlam yüklediği de söylenebilir.

Tablo 3: Star Gazetesi'nin, Tarih ve Haberin Yer Aldığı Sayfa Numaralarına Göre Haber Başlıkları

STAR GAZETESİ		
Tarih	Başlık	Sayfa No
1/4/00	- Hizbullah Polisi Şehit Etti	1
2/4/00	- Hizbullah - Şehide Gözyaşı	11
4/4/00	- Hizbul-Vahşet: Tarladan 5 Ceset Çıktı - Hizbullah Operasyonu Niçin Kesildi (Derin Yorum-Saygı Öztürk)	17
7/4/00	- Hizbullah: 10 Militan Tutuklandı	4
8/4/00	- Hizbullah: 632 Militan Pişman	5
13/4/00	- İBDA-C'nin Ölüm Listesi - ÖLÜM LİSTESİ (yukarıdaki haberin devamı)	13
12/4/00	- PAPAZ REHİN ALACAKTIK	5
28/4/00	- Teröre Uluslararası Darbe Geliyor (Derin Yorum-Saygı Öztürk)	18
29/4/00	- Hizbul-Doktor	12

Gazete, kullandığı anlamlandırmaları, negatif vurgularla, -örneğin, "Hizbul-Vahşet" ve "Hizbul-Doktor"- öne çıkarma yoluna gitmiştir. 'Doktor' kelimesi ile de, özellikle devlet görevlileri arasında Hizbullahçıların bulunduğu konusuna dikkat çekilmek istenmiştir. Din temelli terör ve terör örgütlerinin ne kadar acımasız olduklarını belirtmek için de, "Hizbul-Vahşet", "...Polis Şehit Etti" ile "İBDA-C'nin Ölüm Listesi" gibi başlıklar kullanılarak, ilgili mesaj okuyucuya aktarılmak istenmiştir. Bununla birlikte

gazetenin, olayları, kullandığı dil ile bir nevi yeniden yaratarak okuyucusuna sunduğu da söylenebilir. Sabah ve Hürriyet gazetelerinden farklı olarak, yine Star Gazetesi'nde aynı kişi konuyu iki kez kendi köşe yazısında ele almıştır.

Star Gazetesi'nin kullandığı ilgili kavramlar ve sıklık derecelerine bakıldığında şu sonuçlar elde edilmiştir: Hizbullah 15, Hizbul-Vahşet-Vahşet Örgütü 2, Hücre Evi 3, İBDA-C 3, İrticai 1, Militan 4, Terörist 2, Vasat/Cihat/Ceyşullah/AFİD 1. Aynı gazetenin Hizbullah ve diğer din temelli örgütlere ilişkin olarak işlediği konulara bakıldığında ise şu sonuçlar elde edilmiştir: Hizbullah 7, İBDA-C 1, Vasat/Cihat 1. Mesajlarında, olumsuz değer atfeden kavramlar kullanmaya özen gösteren gazete, en çok "Hizbul-Vahşet", "Vahşet Örgütü" gibi korku ve dehşet çağrıştıran ifadelerle, "Göz Yaşı Sel Oldu, Yüreklere Dağladı" gibi okuyucunun psikolojik dünyasına hitap eden duygu yoğunluklu ifadeler kullanmıştır.

2.1.4. Milliyet Gazetesi

Elde edilen verilere bakıldığında, Milliyet Gazetesi, kendi grubundaki diğer gazetelerden daha fazla sayı ve miktarda Hizbullah ve din temelli terör konusuna yer vermiştir denebilir. Yine, terörle ilgili tüm haberler bir arada değerlendirildiğinde din temelli örgütlerle ilgili haber ve haber başlıklarının diğer terör ve örgüt haberlerinden sayıca daha fazla oldukları da görülmüştür. Haberlerin, başlıklar itibariyle okuyucuya iletilmesinde kullanılan bazı kavramlarla gazete, her tür teröre olduğu gibi din temelli teröre de karşı olduğunu ve işlenen cinayetlerin insanlık dışı yanını, mesaj olarak okuyucusuna iletmeyi amaçlamıştır.

Tabloda da görüleceği üzere gazete, özellikle, "Hizbul-Kasap", "Silvan Kasabı", "Ölüm Tarlaları", "Batman Kasabı", "Cesetleri Ambalajladık", "Terör Birecik'te Hortladı" gibi başlıklarla, Hizbullah'ı topyekün reddettiği, terörün karşısında olduğu ve din kisvesi altında, din temelli terörün ne kadar acımasız eylemler gerçekleştirdiği konularını vurgulayarak, bunları okuyucusuna mesaj olarak iletme yoluna gitmiştir. Yine Hizbullah'ın dini referans alma ve Allah'ın askerleri oldukları şeklindeki iddialarına karşı gazete, "Cami Altında Sığınak" ve "Allah Yardımı Kesti" gibi başlıklarla, inanılan ve yapılanların yanlış olduğuna dikkat çekmektedir. Hizbullah'ın devlet içine sızdığı, aynı gruptaki diğer gazetelerde ele alınan üsluba benzer bir şekilde, "Hizbullah Hala Devlette" başlığı ile verilmiştir.

İBDA-C lideri Mirzabeyoğlu'nun yargılandığına dair haberin başlığına, Mirzabeyoğlu'nun mahkemede savunmasından, "rejim yıkılırsa memnun olurum" ifadesini koymakla gazetenin, İBDA-C ile ilgili mahkeme sürecini okuyucusuna iletmekten çok, İBDA-C'nin asıl amacını kitleye sunmak gibi

bir amaç taşıdığı söylenebilir. Aynı şekilde Anadolu Federal İslam Devleti (AFİD) ile ilgili olarak verilen, “Anıtkabir Bombacılarına 18 Yıl Hapis” başlığı ile de, okuyucuya ‘Anıtkabir’, ‘Atatürk’ ve nihayetinde ‘rejime yönelik eylemler’ hatırlatılmaktadır. Buradaki temel amacın, özellikle toplumun duyarlı olduğu ‘Atatürk’ ve ‘Anıtkabir’ konuları kullanılarak, ilgili terör örgütünün ne kadar tehlikeli olduğuna dikkat çekmek olduğu söylenebilir. Laik, demokratik ve Atatürkçü bir rejimden yana olan gazetenin, okuyucusunu bu konuda daha duyarlı yapma, uyanık tutma kaygısı güttüğü ve onlarda bu ve benzeri örgütlere nefret duymayı sağlayacak bir stratejiyi benimsediği söylenebilir.

Tablo 4: Milliyet Gazetesi’nin, Tarih ve Haberin Yer Aldığı Sayfa Numaralarına Göre Haber Başlıkları

MİLLİYET GAZETESİ		
Tarih	Başlık	Sayfa No
1/4/00	- Hizbullah’ın PKK ile Bağı Yok	19 (Haber)
2/4/00	- Hizbul-Kasap Yakalandı: 2 Yılda 12 Kişiyi Katletmiş - Polis Katilleri Vasatçı	16 (Haber)
3/4/00	- Silvan Kasabı Pişman Oldu	14 (Haber)
4/4/00	- Ölüm Tarlasında 5 Ceset	13 (Haber)
5/4/00	- Cihat Örgütü Ortaya Çıkartıldı - Çete, Hizbullah’ı Örnek Aldı - Ölüm Tarlasındaki Cesetler Teşhis Edildi	15 (Haber) 15 (Haber) 16 (Haber)
6/4/00	- Almanya’da 41 bin Aşırı Türk Var: Milli Görüş, Kaplan- cılar ve PKK	20 (E. Bakış)
8/4/00	- Hizbullah İddianamesi Hazır: DGM 3 İdam İstedi - Cami Altında Sığınak - 632 Kişiden İtirafçılık Başvurusu: Hizbullah’ın Dili Çözüldü	14 (Haber)
9/4/00	- Hizbullah Hala Devlette	19 (Haber)
11/4/00	- Taliban’ın Kuyruğu Kesildi	13 (Haber)
12/4/00	- Stratejik Bakış (Objektif – Taha Akyol) - Hizbullah: Allah Yardımı Kesti - Anıtkabir Bombacılarına 18 Yıl Hapis	17 14 (Haber) 14 (Haber)
18/4/00	- İddiaları Reddeden Mirzabeyoğlu: Rejim Yıkılırsa Mem- nun Olurum	3
22/4/00	- Dörtbin Hizbullahçı Aranıyor (Tunca Bengin) - Terör Birecik’te Hortladı (Tunca Bengin)	23 (Halkın Sesi)
28/4/00	- Hizbullah’tan İlham Aldılar	3
30/4/00	- Örgütte “Batman Kasabı” Olarak Tanınan Hizbullahçı Mahmut Demir: “Cesetleri Ambalajladık”	14 (Haber)

Milliyet Gazetesi’nin kullandığı ilgili kavramlar ve sıklık derecelerine bakıldığında şu sonuçlar elde edilmiştir: Hizbullah 54, Hizbul-Kasap/Silvan Kasabı 3, Hizbul-Vahset 1, Hizbullah Terör Örgütü 1, Hücre Evi 5, İBDA-C 5, İrticai 7, Kafaya Kurşun Sıkma 1, Kanlı Terör Örgütü Hizbullah 1, Mili-tan 13, Ölüm Tarlası/Toplu Mezar 3, Ölüm Makinası 1, Terörist 9, Terörizm 7, Tetikçi 1, Vasat/Cihat/Ceyşullah/AFİD 8. Aynı gazetenin Hizbullah ve diğer din temelli örgütlere ilişkin olarak işlediği konulara bakıldığında ise şu sonuçlar elde edilmiştir: Hizbullah 13, Vasat/Cihat 3, İBDA-C 1. Milliyet Gazetesi, kendi grubundaki diğer gazetelere oranla, Hizbullah ve diğer din temelli örgütlere ilişkin olarak gerek kullandığı haber başlık ve kavram sayı-sı ve gerekse de işlediği konular itibarıyla, konuya en fazla eğilen gazete olmuştur. Mesajlarında, okuyucu zihninde özellikle, Hizbullah’ın işlediği cinayetleri çağrıştırmaya amaçlı, “Kafaya Kurşun Sıkma”, “Ölüm Tarlası” ve “Ölüm Makinası” gibi ifadeleri sıklıkla kullanma yoluna gitmiştir. Kendi grubundaki gazeteler gibi, daha çok resmi söylem kavramı olarak kullanılan “Sözde ...” ifadesinin, bu gazete tarafından da kullanıldığı tespit edilmiştir.

2.2. İslamcı Basın ve Hizbullah Olayı

Bu grupta çalışma kapsamına, yayın ve söylemleri ile daha çok İslami bir çizgi izleyen Zaman, Yeni Şafak ve Akit Gazeteleri alınmış ve incelenmiştir. Milli Gazete, bir siyasal partinin yayın organı niteliğinde olduğu için dışarıda tutulmuştur. Aşağıda sırasıyla her gazetenin, belirtilen kriterler ba-zında Hizbullah ve diğer din temelli örgütlere ilişkin haber, haber başlıkları, haber konuları ve kavramları nasıl ele aldıkları konusu tartışılmıştır.

2.2.1. Zaman Gazetesi

Zaman Gazetesi, kendi içinde bir bütün olarak değerlendirildiğinde, ha-ber başlıkları bazında vurgunun, din temelli terör örgütlerinden ziyade daha çok ayrılıkçı örgütlere, özellikle de PKK’ya, yönelik olarak yapıldığı tespit edilmiştir. Aslında bu durum, bu gruptaki diğer gazeteler olan Yeni Şafak ve Akit için de geçerlidir. Gazete, araştırma süresi (1-30 Nisan 2000) boyunca, din temelli terör örgütleri ve özellikle de Hizbullah örgütü ile ilgili mezar evler, çatışmalar, itiraf ve itirafçılar, operasyonlar, hücre evleri ile cephane-likler-çeşitli silahlar konusunda sayısız gelişmeler olmasına, yaşanmasına karşın bu konuya, haber başlıklarında, aşağıdaki tabloda da görüldüğü üzere, minimum düzeyde yer vermiştir. Bu tür bir uygulama, özellikle terör gibi tüm ülke ve toplumu ilgilendiren bir konuda yaşanan olay ve gelişmelerin ortaya çıkmasının o olay ve gelişmelerin gazete sayfalarına haber olarak

aktarılması için tek başına yeterli bir gerekçe olmadığını, o olay ve gelişmelerin haber niteliği taşıdığına dair gazete tarafından yapılan değerlendirmenin, çok daha önemli olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır. Böyle bir yaklaşımı İrvan (1996:735) şu düşüncelerle açıklamaktadır: “Kamu gündeminin oluşturulmasında en önemli gücü ellerinde bulunduran medya kuruluşlarının diledikleri konuyu, diledikleri şekilde gündeme getirebilmesine, bazı sorunların da medyada yer almadığı için sorun olarak algılanmamasına neden olmaktadır”.

Zaman Gazetesi’nde PKK ve diğer sol örgütlere ilişkin toplam 13 haber başlığı tespit edilmiş olmasına karşın, din temelli Hizbullah, Vasat ve Cihat gibi örgütlere ilişkin ancak 5 başlık tespit edilebilmiştir. Özellikle 1-30 Nisan 2000 tarihleri arasında başta Hizbullah olmak üzere tüm din temelli örgütlere yönelik pek çok operasyon yapılmış ve önemli sonuçlara varılmış olmasına rağmen, konu ile ilgili hiç bir haber ya da başlık ilk sayfadan verilmemiştir. Aksine, ilk sayfada, sol örgütlere ilişkin 3 haberin verildiği tespit edilmiştir. Gazetenin yayın politikasının, ‘dini kendine referans alan bir örgüt teröre başvurmaz, insan öldürmez’ biçiminde bir önyargı taşıdığı ve bu nedenle din temelli terör ve terör örgütlerine ilişkin haberlere, bu gazete tarafından oldukça az yer verildiği düşünülmektedir. Ayrıca gazetenin, başlık ve haberlerinde, dinin sadece Hizbullah ve diğer din temelli örgütler tarafından kullanılmadığını, PKK’nın da dini kullandığı konusunu özellikle vurgulayarak, bu sayede din temelli terör örgütleri üzerinde yoğunlaşmış olan kamuoyu baskısını ve tepkisini azaltma amacı taşıdığı da söylenebilir.

Tablo 5: Zaman Gazetesi’nin, Tarih ve Haberin Yer Aldığı Sayfa Numaralarına Göre Haber Başlıkları

ZAMAN GAZETESİ		
Tarih	Başlık	Sayfa No
2/4/00	- Hizbulvahşet, 12 Cinayeti Aydınlattı	6 (Haberler)
4/4/00	- 6 Ceset Daha Çıkartıldı	6 (Haberler)
5/4/00	- Emniyetten Örgüt Operasyonu	16 (Ankara)
8/4/00	- Vasat’çılar Örgütleniyor	5 (Yazılar)
13/4/00	- Hizbul-İtiraf	6 (Haberler)

Gazetede Hizbullah ile direkt bağlantılı olarak, ‘Hizbul-Vahşet’ ve ‘Hizbul-İtiraf’ başlıkları yer almıştır. Yaşanmış ve ortaya çıkarılmış olayın boyutlarının insanlık dışı ve hemen hemen tüm kamuoyu tarafından büyük bir nefretle karşılanmış olması nedeniyle gazete, örgütün eylemlerini ‘vahşet’ olarak nitelendirmesine rağmen; ‘Hizbul-İtiraf’ başlığı ile örgütün çö-

kertilmesine yol açacak bu konudan pek de hoşnut olmadığı izlenimini verme yoluna gitmiştir. Sonuç olarak gazetenin, din temelli terör eylemlerinin halk arasında doğrudan İslam’a yönelik bir tepki yaratması endişesiyle, bu örgütlere ilişkin haberlere olanaklı olduğu kadar yer vermeme, bunun yerine dikkati özellikle ayrılıkçı ve sol örgütlere kaydırma biçiminde bir yayın politika ve stratejisi izlediği söylenebilir.

Zaman Gazetesi’nin konuyla ilgili olarak en sık kullandığı kavram ve ifadeler şu şekilde verilebilir: Hizbul-Vahşet 1, Hizbullah 12, Hizbullah Terör Örgütü 7, Hücre Evi 4, İrticai 3, Kafaya Kurşun Sıkma 2, Terörist 11, Terör Örgütü 21, Terörizm 9, Vasat/Cihat/Ceyhşullah/AFİD 12. Bununla birlikte, terör ve terör örgütleri ile ilgili olarak sıklıkla kullandığı kavramlar daha çok PKK ve diğer sol örgütlere ilişkin olmuştur. Bu örgütlere ilişkin olumsuzlama daha belirgin bir biçimdedir. Bununla birlikte, İslamcı basın kategorisinde ele alınmış olan Yeni Şafak ve Akit gazetelerine oranla Zaman Gazetesi, daha fazla sayıda Hizbullah ve diğer din temelli örgütlere ilişkin kavram ve ifadeler kullanmıştır. İlgili örgüt ve eylemlere çok olumsuz değerler atfetmemeye dikkat eden gazete, örneğin Akit Gazetesi’nin tersine, devlet ve kurumlarına ilişkin daha ılımlı mesajlar kullanmaya özen göstermiştir denebilir. Yine gazete sayfalarında, Hizbullah ile ilgili 3, diğer din temelli örgütlere ilişkin 2 tane haberi konu olarak işlemiştir. Haberlerinde mesaj iletme biçimi ile içeriğine bakıldığında, iletilen haberlerin büyük çoğunluğunun konuyla ilgili olarak doğrudan bilgi aktarma, konuyla ilgili pek çok isim verme, ele geçen silah ve mühimmat ile diğer ilgili bilgileri sayılarla sunma yolunu tercih ettiği görülmüştür.

2.2.2. Yeni Şafak Gazetesi

Bu gazetenin Zaman Gazetesi’ne oldukça yakın bir tavır ve üsluba sahip olduğunu söylemek olanaklıdır. Çalışma süresince yayınlanan nüshalarda, özellikle PKK ve diğer sol örgütlere ilişkin toplam 13 haber başlığı yer almış olmasına karşın, Hizbullah ve diğer din temelli örgütlere ilişkin ancak 4 haber başlığı yer almış ve bunların hiç biri ilk sayfadan verilmemiştir. Zaman Gazetesi gibi, merkezde yer alan basın organlarının aksine, din temelli örgütlere olumsuz değer yükleyecek kavramların kullanılmamasına özen gösterdiği görülmüştür.

Başlıklar itibariyle, olumsuzluk atfedilerek kullanılan tek sözcük, ‘... katletmek’ (15/4/2000) olmuştur. Bu sözcük ise, DGM Savcılığı’nın ifadesinde yer aldığı için ilgili haberde kullanılmıştır. Bunun dışında, ilgili örgüt(ler) tarafından cinayetler işlendiğine, işkencelerle insanlar öldürüldüğüne, sığınaklara, cephanelere, hücre evlere, çatışmalara, polis öldürmelere,

dinin kullanılmasına, Hizbullah militanlarının devlet içine sızdığına ve bürokraside çalışarak yıkmak istedikleri devletten maaş aldıklarına yönelik olumsuz değer yükleyecek hiç bir haber başlığına ve dolayısıyla habere yer vermemiştir. Yaptığı sınırlı sayıda haberde, bu yönde bir mesaj vermemeye özen gösterdiği söylenebilir.

Tablo 6: Yeni Şafak Gazetesi'nin, Tarih ve Haberin Yer Aldığı Sayfa Numaralarına Göre Haber Başlıkları

YENİ ŞAFAK GAZETESİ		
Tarih	Başlık	Sayfa No
7/4/00	- 10 Hizbullahçı Tutuklandı	3
15/4/00	- Terör Uzmanı Savcılar PKK ve Hizbullahı Değerlendirdi: Hizbullah Haraç Vermeyeni Katletti	11
18/4/00	- Mirzabeyoğlu: İBDA-C ile İlgim Yok	9 (Politika)
27/4/00	- Hizbullah'a 6 Gözaltı	13 (Gündem)

Yeni Şafak Gazetesi'nin konuyla ilgili olarak en sık kullandığı kavram ve ifadeler şu şekilde verilebilir: Hizbullah 15, Hizbullahçı Örgüt Üyesi 3, Hizbullah Lideri 1, İBDA-C 5, Vahşet/Katliam 2. Bununla birlikte, kendi grubundaki diğer gazeteler gibi, terör ve terör örgütleri ile ilgili olarak sıklıkla kullandığı kavramlar daha çok PKK ve diğer sol örgütlere ilişkin olmuştur. Aynı şekilde bu örgütlere ilişkin olumsuzlama daha belirgin bir biçimdedir. Bununla birlikte, İslamcı basın kategorisinde ele alınmış olan gazetelerden Zaman ile Akit arasında bir yerde, bir strateji ve politika izlediği söylenebilir. Oran ve sayı olarak Zaman Gazetesi'nden daha az sayıda Hizbullah ve diğer din temelli örgütlere ilişkin kavram ve ifadeler kullanmıştır. İlgili örgüt ve eylemlere çok olumsuz değerler atfetmemeye dikkat eden gazetenin, devlet ve kurumlarına ilişkin pek ılımlı sayılamayacak nitelikte mesajlar kullandığı söylenebilir. Yine gazete, sayfalarında, Hizbullah ile ilgili 3, diğer din temelli örgütlerden İBDA-C ile ilgili 1 haberi, konu olarak işlemiştir. Ancak konu olarak işlenen haberlerin genelde kısa olmasına dikkat edildiği tespit edilmiştir. Haberlerinde mesaj iletme biçimi ile içeriğine bakıldığında, iletilen haberlerin büyük çoğunluğunun, konuyla ilgili olarak derine inmeden bilgi aktarma, yapılan operasyonları zaman zaman müslümanlara eziyet olarak değerlendirme ile terör ve din/İslam arasında bir bağlantı kurulamayacağına yönelik mesajlar verme amacına yönelik olduğu söylenebilir.

2.2.3. Akit Gazetesi

Hizbullah ve diğer din temelli örgütlere ilişkin haber başlıkları itibarıyla, haber iletmede nesnel olma ilkesine en az uyan, yaşanan olayları, öznel niteliklerle haberlere en çok taşıyan gazete, Akit Gazetesi olmuştur denebilir. Bir taraftan, PKK ve diğer sol örgütlere yönelik olumsuz değer atfeden haberleri, gündemdeki terör olayları ile sayısal açıdan karşılaştırılmayacak kadar fazlasıyla ele alırken, Hizbullah ve din temelli örgütlere olanaklı olduğu kadar olumsuz değer atfetmeyen nitelikte haberler vermeye özen göstermiştir. Örneğin, araştırma süresince gazete, PKK ve diğer sol örgütlere ilişkin 11 haber başlığına yer vermişken, Hizbullah ve diğer din temelli örgütlerle ilgili olarak sadece 6 haber başlığına yer vermiştir. Özellikle verilen haber ve haber başlıklarında, Zaman Gazetesi'nde olduğu gibi, dinin PKK tarafından kullanıldığı noktasını vurgularken, dinin Hizbullah ve diğer din temelli örgütlerce kullanıldığına dair kamuoyunda oluşan kanaatin yok edilmesi hedefinin gözetildiği söylenebilir.

Tablo 7: Akit Gazetesi'nin, Tarih ve Haberin Yer Aldığı Sayfa Numaralarına Göre Haber Başlıkları

AKİT GAZETESİ		
Tarih	Başlık	Sayfa No
3/4/00	- Velioğlu'nun Evinde Patlama (Kısaca)	10
4/4/00	- Adıyaman'da 5 İmam Tutuklandı (Kısaca) - Diyarbakır'da 6 Ceset Çıkarıldı (Kısaca)	3
10/4/00	- VAAZ KASETİ Yüzünden Başına Gelmedik Kalmadı	5
12/4/00	- Hayali Suça Ceza Yağdı	11
18/4/00	- İBDA Bir Fikirdir	11

Gazetede, din temelli örgütlere ilişkin verilen toplam 6 haber başlığının sadece 3'ünde 'kısaca' başlığı altında yaklaşık 30 cm²'lik bir alanda açıklama verilme yoluna gidilmiştir. Vasat Örgütü'ne yönelik operasyonları, "Adıyaman'da 5 İmam Tutuklandı"; AFİD üyelerine verilen cezayı "Hayali Suça Ceza Yağdı"; aracında Timurtaş Uçar'ın video kaseti ile Ahmet Cübbeli'nin vaaz kaseti bulunan Türk asıllı Alman vatandaşının göz altına alınmasını da "VAAZ KASETİ Yüzünden Başına Gelmedik Kalmadı" başlığıyla okuyucularına iletmiştir. Diğer bir deyişle gazete, gerçekleştirilen operasyonlar ile verilen mahkeme kararlarını terör ile bağlantılandırmaktan

ziyade, müslüman kesime yönelik baskılar ve sindirme politikaların mesajlarıyla okuyucularına aktarma yoluna gitmiştir. Gazetenin bu tutumuyla haberlerinde, bir anlamda, laik devletin müslüman anti-laik kesime baskı yapıyor olduğu mesajlarını da işlediğini söylemek olanaklıdır. Bununla birlikte, İBDA-C lideri Mirzabeyoğlu'nun duruşmasına ilişkin haberi de "İBDA Bir Fikirdir" başlığı ile sunan gazetenin, haber iletme çok siyasal amaçlı mesaj iletme işlevini üstlendiği görülmüştür. Ayrıca, terör örgütü olarak anılan İBDA-C yerine İBDA'yı kullanması ve onun bir fikir olduğunu işlemesi, gazetenin bu örgütü terör örgütü olarak kabullenmediği sonucunu da ortaya çıkarmaktadır. Çünkü 'C' harfi, örgütün silahlı direniş ya da silahlı mücadele kanadını çağrıştırmaktadır. Bu harf kullanılmayarak, örgüte bir fikir kimliği verilmektedir. Aynı gazete, diğer taraftan sol örgütler söz konusu olduğunda, örneğin DHKP-C, 'C' harfini kullanmaya özen göstermiştir.

Gazete, terör ile ilgili hiç bir haberi, bazı merkezdeki gazeteler ile kendi grubundaki diğer gazeteler gibi, birinci sayfadan vermemiştir. Hizbullah Örgütü ile ilgili haber başlıklarında, 'ceset' kavramı dışında, olumsuzluk çağrıştıracak herhangi bir kavram kullanmamaya da özen göstermiştir.

Akit Gazetesi'nin konuyla ilgili olarak en sık kullandığı kavram ve ifadeler şu şekilde verilebilir: Hizbullah 3, Hizbul-İtiraf 1, İBDA/İBDA-C 10, Terörizm 4, Vasat/AFİD 4. Çalışma kapsamında incelenmiş olan tüm gazeteler bir arada değerlendirildiğinde Akit, Hizbullah ve diğer din temelli örgütler hakkında en az sayıda haber ve haber başlığına yer vermiş olmakla birlikte bu örgütlere olanaklı olduğu kadar olumsuz değer atfetmemeye özen göstermiştir. Bununla birlikte, kendi grubundaki diğer gazeteler gibi, terör ve terör örgütleri ile ilgili olarak sıklıkla kullandığı kavramlar daha çok PKK ve diğer sol örgütlere ilişkin olmuştur. Aynı şekilde bu örgütlere ilişkin olumsuzlama daha belirgin bir biçimdedir. İslamcı basın kategorisinde ele alınmış olan gazeteler arasında, devlet, rejim ve kurumlarına karşı en sert eleştirileri kaleme alan gazete olarak nitelenebilir. Yine, oran ve sayı olarak diğer gazetelerden, daha az sayıda Hizbullah ve diğer din temelli örgütlere ilişkin kavram ve ifadeler kullanmıştır. Sayfalarında, Hizbullah ile ilgili 2, Vasat/Cihat 1, İBDA-C 1 ve AFİD Vaaz kaseti ile ilgili 2 haberi, konu olarak işlemiştir. Ancak konu olarak işlenen haberlerin genelde bilgi aktarma amacı taşıyan kısa haberler olmasına dikkat edildiği görülmüştür. Haberlerinde mesaj iletme biçimi ile içeriğine bakıldığında, iletilen haberlerin büyük çoğunluğunun, konuyla ilgili olarak derine inmeden bilgi aktarma, yapılan operasyonları zaman zaman müslümanlara eziyet olarak değerlendirme ile terör ve din/İslam arasında bir bağlantı kurulamayacağına yönelik mesajlar verme amacına yönelik olduğu söylenebilir. Gazete sürekli, Hizbullah ve diğer din

temelli örgütlere ilişkin olarak taraflı bir strateji izlemiş ve okuyucusunu etkileyerek bir kamuoyu yaratma kaygısı gütmüştür denebilir.

2.3. Sol Basın ve Hizbullah Olayı

Bu grupta, yayın ve söylemleri ile daha çok merkez sol bir çizgi izleyen Cumhuriyet ve Radikal Gazeteleri ele alınmış ve incelenmiştir. Aşağıda sırasıyla bu gazetelerin, belirtilen kriterler bazında Hizbullah ve diğer din temelli örgütlere ilişkin haber, haber başlıkları, haber konuları ve ilgili kavramları nasıl ele aldıkları konusu değerlendirilmiştir.

2.3.1. Cumhuriyet Gazetesi

Cumhuriyet Gazetesi'nin terör ve terör örgütleri ile ilgili olarak verdiği haber başlıkları bir bütün olarak değerlendirildiğinde, din temelli örgütlere ilişkin haber başlıklarının sayıca daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Özellikle Hizbullah Örgütü ile ilgili haber başlıklarına bakıldığında, -"Hizbullah Vahşeti Bitmiyor", "Allah Bizi Terk Etti", "Yargıç Şeriatçı Sanıklara Ay'a Gitmelerini Önerdi", "Amaç İslam Hilafet Devleti", "Hizbullahçılar Fahri İmamlık Yapıyor", "Hizbullah'ı Şeyhler Yönetiyor"- bu örgütün bir taraftan din/İslam ile ilişkisinin kurulmaya, diğer taraftan da bu örgütün acımasızlıklarının gösterilmeye çalışıldığı anlaşılmaktadır. Özellikle, "Hizbullah'ı Şeyhler Yönetiyor" başlığı ile, sanki tüm şeyhlerin bu işi yapıyor oldukları biçiminde üstü kapalı bir mesaj verilmiştir. Aynı şekilde, "Hizbullahçılar Fahri İmamlık Yapıyor" başlığının da, bir anlamda tüm imamları kısmen de olsa zan altında bırakacak nitelikte olduğu denebilir. Çünkü asıl konu, bazı şeyhlerin Hizbullahçı olmaları ile bazı Hizbullah üyesi militanların imamlık yapıyor olmalarından ibarettir. Başlıklar bu şekilde belirlendiğinde, iletilmek istenen mesajın niteliği değişmiş olmaktadır. Bu ise, ilgili gazetenin, konuyu nasıl algıladığı ya da olayı hangi boyutuyla haber yaptığını ilişkin tercihleriyle yakından ilişkilidir.

Tablo 8: Cumhuriyet Gazetesi'nin, Tarih ve Haberin Yer Aldığı Sayfa Numaralarına Göre Haber Başlıkları

CUMHURİYET GAZETESİ		
Tarih	Başlık	Sayfa No
1/4/00	- Hizbul-Tahrir'in Hedefi Türkiye	4 (Haberler)
2/4/00	- Baskında Bir Polis Şehit Oldu - 9 Hizbullah Üyesine Dava - 12 Kişinin Katili 28 Hizbullahçı Yakalandı	5 (Haberler) 4 (Haberler) 4 (Haberler)
4/4/00	- Hizbullahçı Vahşeti Bitmiyor: Sorgu Merkezinde 6 Ceset - Beykoz Baskımını Anlattılar: "Çatışmaya Bizi Velioglu Zorladı"	1-4 1-4
7/4/00	- Arica'nın İdamı İsteniyor: Hizbullah Sorgucusu İtirafçı Olmak İstedi	3 (Haberler)
8/4/00	- DGM'den 3 Sanığa İdam İstemi: Hizbullah'ta Yeni Örgüt Hazırlığı	4 (Haberler)
9/4/00	- Savcı İddianameyi Hazırladı: "Hizbullah Devletin İçinde": Örgüt, Devletten Ayıklanamadı	1-4
11/4/00	- Hizbullah'ı Şeyhler Yönetiyor - 17 Kişi Yakalandı: Suriyeli Şeriatçı Aranıyor	3 (Haberler) 1
12/4/00	- Ortak Güvenlik Komitesi: Türkiye'den İran'a Terör Uyarısı - Allah Bizi Terk Etti - Amaç İslam Hilafet Devleti	7 (Haberler) 4 (Haberler) 4 (Haberler)
14/4/00	-Tekfirçilerin Davası Sürüyor:Yargıç, Şeriatçı Sanıklara Ay'a Gitmelerini Önerdi	4 (Haberler)
15/4/00	- Vasat Davası	4 (Haberler)
16/4/00	- Diyarbakır: 13 Hizbullahçı Yakalandı	4 (Haberler)
17/4/00	- Diyarbakır'da Bir Pazar Sabahı (Sıfır Noktası - Oral Çalışlar)	4
18/4/00	- Emniyet Genel Müdürü Genç: "Terörü Geçim Kaynağı Olarak Görüyorlar - 7 Hizbullahçı Yakalandı	4 (Haberler) 5 (Haberler)
19/4/00	- Diyarbakır'da Hizbullah Davası	3 (Haberler)
20/4/00	- Hizbullah'ın Sabıka Oyunu	4 (Haberler)
22/4/00	- Diyarbakır'da Hizbullah Operasyonu	4 (Haberler)
28/4/00	- Gündem Hizbullah - Hizbullahçılar Fahri İmamlık Yapıyor	4 (Haberler) 4 (Haberler)
29/4/00	- 26 Hizbullahçı Gözaltında	4 (Haberler)

Cumhuriyet Gazetesi'nin kullandığı ilgili kavramlar ve sıklık derecelerine bakıldığında şu sonuçlar elde edilmiştir: Hizbullah 93, Hizbullah Lideri 4, Hizbul-Tahrir 13, Hücre Evi 3, İBDA-C 1, Millitan 8, Örgüt Evi 4, Yasadışı Örgüt Üyesi 13, Şeriatçı Cani/Kanlı Terör Örgütü 13, Şeriatçı Terörist 5, Tekfir 2, Terörist 16, Terör Örgütü 1, Terörizm 14, Vasat/Cihat/Ceyhşullah/AFİD 15. Aynı gazetenin Hizbullah ve diğer din temelli örgütlere ilişkin olarak işlediği konulara bakıldığında ise şu sonuçlar elde edilmiştir: Hizbullah 20, Vasat/Cihat 2, AFİD Vaaz Kaseti 1, Hizbul-Tahrir/Ceyhşullah 2, Tekfir 1. Gazete, diğer gazetelere oranla, Hizbullah ve diğer din temelli örgütlere ilişkin gerek kullandığı haber başlık ve kavram sayısı ve gerekse de işlediği konular itibariyle, konuya en fazla eğilen gazetelerden biri olmuştur. Mesajlarında, okuyucu zihninde özellikle, Hizbullah ve diğer din temelli örgütlerin acımasızlığı, rejim ve Atatürk'e düşmanlığı, bunların bürokrasideki uzantıları ile ne kadar tehlikeli oldukları konularında etki bırakarak, kamuoyu yaratma kaygısı taşıdığı söylenebilir. İletilen haber ve haber başlıkları ile işlenen konuların içeriğine bakıldığında, bu örgütlere olumsuz bir değer atfedildiği görülmüştür. Ancak gazete bu yaklaşımını, terörist olarak kabul ettiği diğer örgütlere -özellikle PKK- karşı da sürdürmüştür. Bir anlamda merkezde yer alan gazeteler gibi devlet ve rejime taraf bir politika izlemiştir. Ancak bununla birlikte, devlet içinde örgütlenmiş olan uzantılar konusuna da dikkat çeken bir yaklaşım içerisindedir denebilir.

2.3.2. Radikal Gazetesi

Radikal Gazetesi'nin terör ve terör örgütleriyle ilgili haber başlıkları bir bütün olarak değerlendirildiğinde, din temelli örgütlere ilişkin haber başlığı sayısı 16, diğer örgütlere ilişkin haber başlığı sayısı ise 21 olarak tespit edilmiştir. Diğer bir deyişle gazetede, din temelli örgütlere ilişkin haber başlığı sayısı diğerlerine oranla daha az sayıdadır. Bununla birlikte gazete, sadece Hizbullah ile ilgili olan bir haberi, "Diyarbakır'da Mezarköy Kazısı", ilk sayfada; diğer terör ve terör örgütleriyle ilgili olan haber başlıklarına ise hep iç sayfalarda yer vermiştir.

Radikal Gazetesi'nin, Hizbullah ve diğer din temelli örgütlere ilişkin haber başlıklarına bakıldığında genel olarak olumsuzlama biçiminde bir anlamın yüklendiği söylenebilir. Örneğin, "Sincan Müftüsüne Hizbullah Sorgusu", "Hizbullah Darbe Üstüne Darbe Aldı", "Dehşetin Adı ...", "Şeriatçı Bir Örgüt Daha", "Cami Altından Sorgu Odası Çıktı", "Mirzabeyoğlu Çarketti", "İBDA-C'nin Ankara Bombaları". Gazete, bu eylem ve örgütleri rejim ve geleceği ile ilintilendirerek onlara olumsuz, bir değer atfetmiştir

denebilir. İlişkiyi, 'operasyonlar ve din' arasında değil, 'din ve terör' arasında kurmaya çalışmıştır. Diğer bir deyişle, Radikal Gazetesi haber başlıklarını, Akit'te olduğu gibi, 'devletin dine yönelik baskı yaptığı' mesajını iletmek yönünde değil, 'din temelli örgütlerin dini kullandığı' mesajını iletmek üzere oluşturmuştur. Özellikle, 'müftü', 'cami' ve 'şeriat' gibi kavramlara haber başlıklarında yer verilmiş olmasının bu amaca yönelik olduğu söylenebilir. Bu söylemi ile Radikal Gazetesi'nin Cumhuriyet Gazetesi ile bir paralellik içinde olduğunu söylemek olanaklıdır. Bununla birlikte gazetenin, 'dehşetin adı', 'darbe üstüne darbe', 'çark etmek', 'Ankara bombaları', 'işkence görmek' ve 'sorgu odası' gibi Cumhuriyet Gazetesi'nin pek fazla kullanmadığı, ancak merkezde yer alan gazetelerin sıkça kullandığı olumsuz değer atfedici kavram ve ifadelerle yer verdiği görülmüştür.

Tablo 9: Radikal Gazetesi'nin, Tarih ve Haberin Yer Aldığı Sayfa Numaralarına Göre Haber Başlıkları

RADİKAL GAZETESİ		
Tarih	Başlık	Sayfa No
1/4/00	- Sincan Müftüsüne Hizbullah Sorgusu	8 (Türkiye)
2/4/00	- Hizbullah, Darbe Üstüne Darbe Aldı	11 (Türkiye)
4/4/00	- Diyarbakır'da Mezarköy Kazısı: Dehşetin Adı Pembeviran - İBDA-C'nin Ankara Bombaları	1-8(Türkiye) 8 (Türkiye)
5/4/00	- Şeriatçı Bir Örgüt Daha - Beş Ceset Teşhis Edildi	9 (Türkiye) 9 (Türkiye)
8/4/00	- Cami Altında Sorgu Odası Çıktı - Hizbullahçılara İdam İstemi	8 (Türkiye) 8 (Türkiye)
9/4/00	- Hala Korkuyorlar (Hizbullah ve Kurbanları 1 - Ahmet Şık)	18
10/4/00	-İşkence Görmek Ölümden de Beter (Hizbullah ve Kurbanları 2 - Ahmet Şık)	17
11/4/00	- Hizbullahçılara İdam İstemi	8 (Türkiye)
12/4/00	- Kaplıncılara 169 Yıl	8 (Türkiye)
13/4/00	- Ceyşullah Davasında Bir Sanığa Müebbet	7 (Türkiye)
18/4/00	- Mirzabeyoğlu Çark Etti	8 (Türkiye)
22/4/00	- 2 Hizbullahçı Hakkında İdam İstendi	8 (Türkiye)
29/4/00	- Hizbullah Toparlanıyor	8 (Türkiye)

Gazete, Hizbullah ile ilgili haberlerinde dikkati, özellikle Hizbullah'ın gerçek yüzünü gösterme noktasına çekerek bu doğrultuda bir kaygıya sahip olduğu izlenimini vermiştir. Bu çabasını, özellikle iki bölümlük dizi halinde yayınlanan, "Hizbullah ve Kurbanları" başlıklı yazılarda, "Hala Korkuyorlar" ve "İşkence Görmek Ölümden de Beter" alt başlıklarıyla sunmuş olup, bizzat Hizbullah tarafından işkence görmüş olan, yaralanan ya da bazı aile üyelerini, Hizbullah terörü nedeniyle kaybetmiş olan insanların başlarından geçen olaylara ağırlık vermiştir. Ancak bu yazı dizisi, doğrudan olayları anlatıp bilgi vermenin ötesinde, ilgili kişilerin anlattığı gerçek yaşam deneyimlerini, dramatize edilmiş bir oyun senaryosu tarzı ile edebi bir nitelik kazandırarak okuyucuya sunmuştur. Bundaki temel amacın, Hizbullah'ın ne kadar tehlikeli ve acımasız bir örgüt olduğunu anlatmak olduğu söylenebilir. Çünkü dramatize edilerek sunulan olayı, okuyucu sanki kendisi yaşamış gibi algılayabilmekte ve bu durum ise okuyucu üzerinde önemli bir etki bırakabilmektedir. Bu konuda bir anlamda, okuyucunun iç dünyasına ulaşma çabaları söz konusudur denebilir.

Radikal Gazetesi'nin kullandığı ilgili kavramlar ve sıklık derecelerine bakıldığında şu sonuçlar elde edilmiştir: Hizbullah 62, Hizbul-Kasap 1, Hizbul-Vahşet 1, Hizbullah Mezarlığı 1, Hücre Evi 2, Hizbul-Kontra 1, İBDA-C 6, İrticai 1, Kafaya Kurşun Sıkma 1, Komutan 3, Militan 8, Ölüm Tarlası/Toplu Mezar 9, Örgüt Lideri 1, Örgüt Üyesi 3, Sözde... 1, Terörist 15, Terör Mağduru/ Kurban 5, Terör Suçlusu 3, Terör Örgütü 1, Vasat/Cihat/Ceyşullah/AFİD 7, Vahşet 6. Aynı gazetenin Hizbullah ve diğer din temelli örgütlere ilişkin olarak işlediği konulara bakıldığında ise şu sonuçlar elde edilmiştir: Hizbullah 12, Vasat/Cihat 1, İBDA-C 2, AFİD Vaaz Kaseti 1, Hizbul-Tahrir 1.

Radikal Gazetesi de, diğer gazetelere oranla, Hizbullah ve diğer din temelli örgütlere ilişkin gerek kullandığı haber başlık ve kavram sayısı ve gerekse de işlediği konular itibarıyla, konuya daha fazla eğilen bir diğer gazete olmuştur. Mesajlarında, okuyucu zihninde özellikle, Hizbullah'ın işlediği cinayetleri çağrıştırmaya amaçlı, "Kafaya Kurşun Sıkma", "Ölüm Tarlası" ve "Toplu Mezar", "Vahşet", "Terör Mağduru" gibi ifadeleri sıklıkla kullanma yoluna gitmiştir. Cumhuriyet Gazetesi'nde de olduğu gibi mesajlarında, Hizbullah ve diğer din temelli örgütlerin acımasızlığı, rejim ve Atatürk'e düşmanlığı, bunların bürokrasideki uzantıları ile ne kadar tehlikeli oldukları konularında etki bırakarak, kamuoyu yaratma kaygısı taşıdığı söylenebilir. İletilen haber ve haber başlıkları ile işlenen konuların içeriğine bakıldığında, bu örgütlere olumsuz bir değer atfedildiği görülmüştür. Aynı yaklaşımı diğer terör örgütleri içinde benimsemiş olan gazete, haberlerinde bir anlamda terörün her türüne bir karşı duruş içindedir denebilir. Daha çok resmi söylem

kavramı olarak kabul edilen “Sözde ...” kavramı, bu gazete tarafından da kullanılmıştır. Bir anlamda merkezde yer alan gazeteler gibi devlet ve rejime taraf bir politika izlediği görülmüştür. Ancak bununla birlikte, devlet içinde örgütlenmiş olan uzantılar konusuna da dikkat çeken bir yaklaşım benimsemiştir.

2.4. Sağ Basın ve Hizbullah Olayı

Bu grupta, yayın ve söylemleri ile daha çok merkez sağ bir çizgi izleyen Türkiye ve Ortadoğu Gazeteleri ele alınmış ve incelenmiştir. Aşağıda sırasıyla her gazetenin, belirtilen kriterler bazında Hizbullah ve diğer din temelli örgütlere ilişkin haber, haber başlıkları, haber konuları ve ilgili kavramları nasıl ele aldıkları konusu verilmiştir.

2.4.1. Türkiye Gazetesi

Türkiye Gazetesi’nin terör ve terör örgütleriyle ilgili haber başlıkları bir bütün olarak değerlendirildiğinde, çalışma süresi olan bir aylık dönemde özellikle Hizbullah ve diğer din temelli örgütlere ilişkin çok sayıda gelişme yaşanmış olmasına rağmen ağırlığın, PKK ve diğer sol örgütlere ilişkin başlıklarda (25 adet) olduğu, din temelli örgütlere ilişkin haber başlıklarının sayıca çok daha az (13 adet) olduğu tespit edilmiştir.

Haberlerinde özellikle PKK ile ilgili başlık, yorum ve değerlendirmelere yer veren gazete, Hizbullah ile ilgili olarak sadece bir kez ilk sayfadan bir haber başlığı vermiştir. Bu başlık, haberin içerdeki sayfada olduğunu gösteren çok kısa ve haber başlığıyla beraber toplam 16 kelimeden oluşmuştur. “Velioğlu’nun Evinde Patlama” başlığı ile verilen haberde dikkat, özellikle patlamada lider Velioğlu’nun yeğeninin yaralanmış olmasına çekilmek istenmiştir. Bunun yanı sıra, kullanılan haber başlıklarında bir kez hariç, - Hizbullah’ın Ölüm Tarlası- olumsuz değer atfetme yoluna, başlıklardan da anlaşılacağı üzere, pek gidilmediğini söylemek olanaklıdır. Gazete Hizbullah ve diğer din temelli örgütlerle ilişkili olarak daha çok şu haber başlıklarını kullanmıştır: “Velioğlu’nun Evinde Patlama”, “Şimdi de Cihat Çıktı”, “Vasat’a Ağır Darbe”, “Mardin’de 4 Hizbullahçı Yakalandı”, “Cihat’a Darbe”, “Fidyeci Örgüte Ceza Yağdı”, “İBDA-C, Örgüt Değildir”, “Hizbullah’a Aman Yok”, “2 Hizbullah Üyesi Daha Tutuklandı”, “Hizbullah Davasında 34 Tutuklama”, “6 Hizbullahçı Yakalandı”.

Başlıklara bakıldığında esas amacın yaşanan olayları aktarmak, bilgi vermek olduğu, bu örgütlere ilişkin olumsuzlama yoluna gitmekten kaçınıldığı, İBDA-C’nin alıntı biçiminde de olsa, bir örgüt olmadığı biçiminde işlendiği görülmüştür. Oysa PKK ve diğer sol örgütlere ilişkin haberlerde

resmi dil ve söylemi sıklıkla kullandığı tespit edilmiştir. Örneğin PKK lideri için ‘bölücübaşı’ kavramı kullanılırken, Hizbullah lideri için ‘lider ve elebaşı’ kavramları kullanılmıştır. “Cezaevlerinde PKK Gerginliği” biçiminde vermiş olduğu başlıkta ise çok kısa olarak, İBDA-C militanlarının da F tipi cezaevlerini protesto etmek için açlık grevlerine gideceği konusu işlenmiştir. Türkiye Gazetesi’nin Ortadoğu gazetesine oranla Hizbullah ve diğer din temelli örgütlere ilişkin daha ılımlı bir dil ve söylem kullandığını söylemek olanaklıdır. Bununla birlikte gazetenin haber içeriklerinde, mezar tarlalarından ve çıkarılan cesetlerden zaman zaman bahsettiği görülmüştür. Ancak bunların da bilgi aktarmaktan ibaret olduğu ve herhangi bir ilave değerlendirme ve yoruma gidilmediği tespit edilmiştir. Ayrıca haber içeriklerinde Hizbullah ve diğer din temelli örgütlerle din ilişkisi kurmamaya özen göstermiştir. Hatta yakalanan örgüt militanları ile ilgili haberde, yakalanan kişilerin adları ile soyadlarının sadece baş harflerini (4/4/2000) vererek, kişilerin tanınmamaları için bir çaba içine girmiştir denebilir. Söz konusu örgütleri sadece birer örgüt olarak değerlendirmiş ve onların ideolojik referanslarına değinme gereksinimi duymamıştır. Bu tutumun, gazetenin İslam’ın terörle anılmasından çekindiğinden kaynaklandığını söylemek olanaklıdır. Sadece Vasat ile ilgili bir haberde (9/4/2000) örgütün dini esaslara dayalı bir devlet kurmayı hedeflediğinin belirtildiği ifade edilmiştir.

Tablo 10: Türkiye Gazetesi’nin, Tarih ve Haberin Yer Aldığı Sayfa Numaralarına Göre Haber Başlıkları

TÜRKİYE GAZETESİ		
Tarih	Başlık	Sayfa No
3/4/00	- Velioğlu’nun Evinde Patlama - Hizbullah Liderinin Evinde Patlama (yukarıdaki haberin devamı)	1-22
4/4/00	- Hizbullah’ın Ölüm Tarlası	9
5/4/00	- Şimdi de Cihat Çıktı	9
9/4/00	- Vasat’a Ağır Darbe	22
10/4/00	- Mardin’de 4 Hizbullahçı Yakalandı	5
11/4/00	- Cihat’a Darbe	3
13/4/00	- Fidyeci Örgüte Ceza Yağdı	9
18/4/00	- “İBDA-C, Örgüt Değildir” - Hizbullah’a Aman Yok	9
21/4/00	- Cezaevlerinde PKK Gerginliği (haberinde İBDA-C anılıyor)	22
22/4/00	- 2 Hizbullah Üyesi Daha Tutuklandı	19
26/4/00	- Hizbullah Davasında 34 Tutuklama	23
27/4/00	- 6 Hizbullahçı Tutuklandı	9

Türkiye Gazetesi'nin çalışma konusuyla ilgili olarak en sık kullandığı kavram ve ifadeler şu şekilde verilebilir: Hizbullah/Hizbullahçı 20, Terör Örgütü 16, Cihat 2, Vasat 2, Militan 4, Hücre Evi 3, Ceysullah 1, İBDA-C 1. Sayfalarında, Hizbullah ile ilgili 6, Cihat ile 2, İBDA-C ile 1, Ceysullah ile 1, Vasat ile ilgili ise 1 haberi konu olarak işlemiştir. Konu olarak işlenen haberlerin genelde, detaylandırılarak karşı kamuoyu yaratmak yerine, olayları bilgi niteliğinde aktarma amacı taşıdığını söylemek olanaklıdır. Haberlerinde mesaj iletme biçimi ile içeriğine bakıldığında gazetenin, genelde terörü devlete karşı olma bazında ele aldığı görülmüştür. Bununla birlikte, yine mesajlarda din/İslam ile terör arasında bir bağlantı kurulmamasına özen gösterilmiştir.

2.4.2. Ortadoğu Gazetesi

Ortadoğu Gazetesi'nin terör ve terör örgütleriyle ilgili haber başlıkları bir arada değerlendirildiğinde, çalışma süresi olan bir aylık dönemde özellikle Hizbullah ve diğer din temelli örgütlere ilişkin çok sayıda gelişme yaşanmış olmasına rağmen ağırlığın, Türkiye Gazetesi'nde de olduğu gibi, PKK ve diğer sol örgütlere ilişkin başlıklarda (29 adet) olduğu, din temelli örgütlere ilişkin haber başlıklarının sayıca (18 adet) daha az olduğu tespit edilmiştir.

Haberlerinde özellikle PKK ve Abdullah Öcalan'ın idamı ile ilgili başlık, yorum ve değerlendirmelere yer veren gazete, Hizbullah ile ilgili olarak daha çok şu başlıkları kullanmıştır: "Ölüm Tarlaları", "Doğum Yeri İran: Cumhuriyet'e Karşı Şer'i Devlet", "Hizbullah Yalanı Aydınlatıldı", "Hizbullah Çökertildi Ama Yok Edilemedi". Bu başlıklarla gazete, özellikle Hizbullah'ın cinayetlerine, dış bağlantı ve desteklerine -ki İran en çok anılandır-, Cumhuriyet'e karşı tehditlerine ve Şer'i devlete ilişkin konuları vurgulamış ve bu konuları olumsuzlandırarak okuyucusuna iletmeye çalışmıştır.

Ortadoğu Gazetesi, terör ve terör örgütleriyle ilgili haber başlıklarına ilk sayfada en fazla sayıda yer vermiş olan gazetedir. Hizbullah ve diğer din temelli örgütlere ilişkin 4, PKK ve diğer sol örgütlere ilişkin olarak da 6 haber başlığını ilk sayfada vermiştir. Ayrıca, DGM Savcısı Nuh Mete Yüksel'in Hizbullah ile ilgili iddianamesini peş peşe iki günde (9 ve 10/4/2000), "Mahkeme Raporu" başlığıyla okuyucularına iletmiştir. Kısacası gazete, terör ve terör örgütleri ile ilgili haberlere, diğer gazetelere oranla daha fazla sayıda yer vermiştir. Buradan hareketle, ilgili gazetenin, terör ve terör örgütleri konusunda daha duyarlı olduğunu söylemek olanaklıdır.

Tablo 11: Ortadoğu Gazetesi'nin, Tarih ve Haberin Yer Aldığı Sayfa Numaralarına Göre Haber Başlıkları

ORTADOĞU GAZETESİ		
Tarih	Başlık	Sayfa No
2/4/00	- Hizbullah Tırmanıyor	8 (Haber)
4/4/00	- Tantan: Hizbullah PKK'nın Yolunda	1-8 (Haber)
5/4/00	- Ölüm Tarlaları	3
9/4/00	- Hizbullahçılara İdam İstemi - Hiz-bul Tahrir'cilere 10'ar Yıl Hapis - Hizbullahçılara İdam İstemi	13 (Hab.- Yor.) 13 (Hab.- Yor.) 1
10/4/00	- Terör Örgütü Operasyonu	3
13/4/00	- Doğum Yeri İran: Cumhuriyet'e Karşı Şer'i Devlet	13
14/4/00	- Hizbullah Çökertildi Ama Yok Edilemedi	13
15/4/00	- İran, Güney Kıbrıs'ta Terör Üssü Kuruyor	4
17/4/00	- Hizbullah Sığınağı Arandı	3
19/4/00	- Hizbullah ve PKK'lı 28 Kişi Tutuklandı	3
20/4/00	- Özal'ın Artıları ve Eksileri (Bizim Meclisten - Seyfi Şahin)	13
21/4/00	- Batman'da Hücreevi Baskını	3
22/4/00	- 20 Hizbullahçı DGM'ye Sevkedildi	3
23/4/00	- Devletin İçine Sızmışlar	3
27/4/00	- Hizbullah Yalanı Aydınlatıldı	3
29/4/00	- Bitlis'te Hizbullah Operasyonu	3

Gazete, İslamcı olarak anılan gazetelerden, Hizbullah ve diğer din temelli örgütlere ilişkin daha fazla sayı ve oranda haber, haber başlığı ve konuya yer vermiş olmasına karşın, kendi içinde değerlendirildiğinde PKK ve diğer sol örgütlere ilişkin verdiği haber/haber başlığı sayısı daha fazladır. Çalışma konusuyla ilgili olarak en sık kullandığı kavram ve ifadeler şu şekilde verilebilir: Hizbullah 119, Hizbullah Terör Örgütü 58, Hizbullahçı 24, Hizbul-Tahrir 6, Hücre Evi 2, Ölüm Tarlası/Toplu Mezar 6, Ölüm Evi/Sorgu Evi/Mezrev 4, Sözde... 10, Terörist 12, Terör Örgütü 1, Terörizm 4, Vasat/Cihat/AFİD 3, Vahşet/Katliam 1. Sayfalarında, Hizbullah ile ilgili 14,

Hizbul-Tahrir ile ilgili ise 3 haberi, konu olarak işlemiştir. Konu olarak işlenen haberlerin genelde, detaylandırılarak kamuoyu yaratma amacı taşıdığı söylenebilir. Bununla birlikte bazı haberler ise bilgi aktarmaya yönelik kısa haberler olarak verilmiştir. Haberlerinde mesaj iletme biçimi ile içeriğine bakıldığında gazetenin, genelde terörü devlete karşı olma bazında ele alarak, diğer gazetelere göre resmi dil ve söyleme daha yakın durduğu söylenebilir. Bununla birlikte, yine mesajlarda din/İslam ile terör arasında bir bağlantı kurulmasına özen gösterilmiştir. Bir anlamda dinin terör örgütlerince kullanıldığı konusuna dikkat çekilmek istenmiştir. Kısacası, özellikle milli duygulara hitap ederek terör örgütlerinin devlet ve toplum için tehlikesine dikkat çeken bir strateji izlemiş ve okuyucusunu etkileyerek bir kamuoyu yaratmaya çalışmıştır denebilir.

2.5. Sosyalist Basın ve Hizbullah Olayı

Bu grupta, yayın ve söylemleri ile daha çok aşırı sol –sosyalist- olarak nitelendirilen bir çizgi izleyen Evrensel ve Özgür Bakış Gazeteleri ele alınmış ve incelenmiştir. Aşağıda sırasıyla her gazetenin, belirtilen kriterler bazında Hizbullah ve diğer din temelli örgütlere ilişkin haber, haber başlıkları, haber konuları ve ilgili kavramları nasıl ele aldıkları konusu tartışılmıştır.

2.5.1. Evrensel Gazetesi

Genel olarak bakıldığında bu grupta ele alınmış olan iki gazete – Evrensel ve Özgür Bakış- arasında önemli benzerlikler olduğu söylenebilir. Terör ve terör örgütleri ile ilgili haber ve haber başlıklarının, sayı olarak en çok, bu iki gazetede yer aldığı tespit edilmiştir. Anılan gerekçeler nedeniyle sadece 9 gün izlenebilen Özgür Bakış Gazetesi, bu konulara ilişkin olarak toplam 64 haber işlemiş olmasına karşın, tüm ay boyunca incelenmiş olan Evrensel Gazetesi ise toplam 113 habere yer vermiştir. Tıpkı İslamcı olarak anılan gazetelerin tarzı bir yaklaşımın bu gazeteler tarafından da sergilendiği görülmüştür. Öyle ki, İslamcı gazetelerin, Hizbullah ve diğer din temelli örgütlere olanaklı olduğu kadar olumsuz bir değer atfetmemeye özen göstermeleri gibi, bu grupta ele alınan ve anılan iki gazete de aynı tavrı PKK (özellikle Özgür Bakış) ve diğer sol örgütlere (özellikle Evrensel) karşı göstermişlerdir. Evrensel Gazetesi özellikle, cezaevleri, cezaevlerindeki sol tutuklu ve hükümlülere uygulanan kötü muameleler ile tutuklu ailelerinin maruz kaldığı durumlara dikkati çekme konusuna ağırlık verme eğilimi göstermiştir.

Tablo 12: Evrensel Gazetesi'nin, Tarih ve Haberin Yer Aldığı Sayfa Numaralarına Göre Haber Başlıkları

EVRENSEL GAZETESİ		
Tarih	Başlık	Sayfa No
2/4/00	- Birecik'te Çatışma Vasatçıları	6 (Haber)
4/4/00	- Hizbullah Kazılarında 5 Ceset Daha Çıkarıldı	6 (Haber)
5/4/00	- Diyarbakır'da Hizbullah Davasına Devam Edildi	3 (Haber)
6/4/00	- Hizbullah Davasında Tahliye	2 (Medya)
7/4/00	- İBDA-C'liler Süresiz Açlık Grevinde - Diyarbakır'da 1 Hizbullahçı Tutuklandı	3 (Haber) 6 (Haber)
9/4/00	- İstanbul'da Vasat Operasyonu	3
12/4/00	- Ceysullah Davasında Karar	6 (Haber)
16/4/00	- Diyarbakır'da Hizbullah'a 12 Tutuklama	6
18/4/00	- Malatya'da Hizbullah Operasyonu	6
19/4/00	- Hizbullah İtirafçısı Yargılanıyor - Diyarbakır'da Hizbullah Operasyonu	9 3
21/4/00	- Antalya'da Hizbullah Operasyonu	6
27/4/00	- Tanrıkulu Cinayetini Hizbullah Üstlendi	9

Evrensel Gazetesi'nde Hizbullah ve diğer din temelli örgütlere ilişkin, ilgili tabloda da görüldüğü üzere, toplam 14 haber başlığına yer verildiği görülmüştür. Ancak gazetenin, ilgili haber başlıklarında, siyasal yelpazenin merkez ve solunda yer alan gazetelerin yaptıkları gibi, 'olumsuz bir değer yargısı yükleme' yolunu benimsemediği tespit edilmiştir. Konu, sırf haber başlıkları ile değerlendirilecek olursa, Evrensel Gazetesi'nin Hizbullah ve diğer din temelli örgütlere yaklaşımının nötr olduğunu söylemek olanaklıdır. Örneğin, "Diyarbakır'da Hizbullah Davasına Devam Edildi", "Hizbullah Davasında Tahliye", "Diyarbakır'da Bir Hizbullahçı Tutuklandı", "Malatya'da Hizbullah Operasyonu", "Diyarbakır'da Hizbullah Operasyonu" biçiminde verilen haber başlıklarında, sadece konuyla ilgili bilgi aktarma kaygısı taşınmış ve önemli sayılabilecek bir olumsuzlandırmaya gidilmemiştir. Hatta, sol örgütlerin mensuplarının cezaevlerindeki açlık grevlerine önemli bir yer veren gazete, bu konuyla ilgili olduğu için, "İBDA-C'liler Süresiz Açlık Grevinde" biçiminde bir haber başlığı ile din temelli örgütleri de sistemin – özellikle de cezaevi sisteminin- mağdurları arasında gösterme yoluna gitmiştir. Diğer bir deyişle, haberin içeriğine bakıldığında amacın, İBDA-C'lilerle

ilgili bilgi aktarmaktan ziyade, devlete karşı sadece sol siyasi tutukluların değil, din temelli örgüt üyesi tutukluların da açlık grevi yaptığını göstermek olduğu söylenebilir. Bununla birlikte, devletin tüm siyasi tutuklulara karşı insan haklarını ihlal eden anti-demokratik uygulamalar içinde olduğu, bu nedenle de açlık grevi eylemlerinin meşru olduğunu duyurmak yönünde bir eğilim de ilgili haberde görülmektedir.

Evrensel Gazetesi, terörle ilgili haberlerinde daha çok 'hücre tipi cezaevleri' ile 'cezaevlerinde yaşanan gerginlikler'e, özellikle devletin tutumunu eleştiren biçimde yer vermiştir. Hizbullah ve diğer din temelli örgütlere ilişkin haberler sayıca daha azdır. Çalışma konusuyla ilgili olarak en sık kullandığı kavram ve ifadeler şu şekilde verilebilir: Hizbullah 34, Hücre Evi 1, İBDA-C 5, İrticai 2, Ölüm Evi/Sorgu Evi 2, Örgüt Üyesi 11, Terörizm 9, Vasat/Cihat/AFİD 4. Sayfalarında, Hizbullah ile ilgili 10, Vasat/Cihat 3, İBDA-C ile ilgili ise 2 haberi konu olarak işlemiştir. Konu olarak işlenen haberlerin genelde geçiştirildiği görülmüştür. Bununla birlikte, özellikle devletin sol örgütler ile cezaevlerindeki militanlarına yönelik uygulamaları, olumsuz bir biçimde detaylandırılarak, kamuoyu yaratma çabası güdülmüştür. Bu arada Kürt kavramı da oldukça yoğun işlenmiş ve özellikle 'Kürt Kimliği', 'Kürt Genci', 'Kürt Kültürü', 'Kürt İlleri' gibi kavramlar, ilgili haberlerde sıkça kullanılmıştır. Bu kavramların başka bir etnik grup ya da topluluk hakkında kullanılıyor olmaması, amaçlı bir yaklaşımın benimsenmiş olduğu izlenimini yaratmaktadır. Gazete, Hizbullah ve diğer din temelli örgütlerle ilgili olarak verdiği haberlerde olumsuz bir dil kullanma yoluna gitmemiş, hatta bazen bu örgüt ya da taraftarlarını da devletin mağdurları arasında göstermeye çalışmıştır. Örneğin, "İBDA-C'liler Süresiz Açlık Grevinde" (7/4/2000). Bununla birlikte bazı haberler ise bilgi aktarmaya yönelik kısa haberler olarak verilmiştir. Haberlerinde mesaj iletme biçimi ile içeriğine bakıldığında gazetenin, genelde terörü devlete ve topluma karşı olma bazında ele almadığı ve resmi söyleme oldukça uzak durduğu söylenebilir.

2.5.2. Özgür Bakış Gazetesi

Özgür Bakış Gazetesi'nin yayınlarında yer verdiği konular ve bu konulara ilişkin haberlere genel olarak bakıldığında, önemli bir ağırlığın 'PKK, hücreler, işkence, insan hakları ihlali, siyasi tutuklular ile Kürt sorunu' konularına verilmiş olduğu tespit edilmiştir. Gazetenin, haber başlıkları ile haber içeriklerinde, bu doğrultuda bir kamuoyu yaratma kaygısı götüğü söylenebilir.

Gazete, izlendiği 9 günlük sürede, yukarıda anılan konulara ilişkin toplam 64 haber başlığına yer vermişken, Hizbullah ve diğer din temelli örgütlere ilişkin haber başlığı sayısı ise sadece 6'dır. İfadelerinde, diğer tüm gaze-

terlerden farklı bir hitap biçimi kullanmıştır: Diğer bir deyişle gazete, Hizbullah'a ilişkin haber ve haber başlıklarında hep 'Hizbul-Kontra' kavramını kullanmıştır. Bu kavram ile, Kontur-Gerilla kavramından esinlenerek, Hizbullah'ın özellikle PKK'ya karşı yaratıldığı, korunup geliştirildiği konusuna dikkat çekmek istediği söylenebilir.

Tablo 13: Özgür Bakış Gazetesi'nin, Tarih ve Haberin Yer Aldığı Sayfa Numaralarına Göre Haber Başlıkları

ÖZGÜR BAKIŞ GAZETESİ*		
Tarih	Başlık	Sayfa No
12/4/00	- 13 Hizbul-Kontra Gözaltına Alındı - AFİD Üyelerine Ceza Yağdı	3 (Haber) 3 (Haber)
18/4/00	- Hizbul-Kontra Elemanları DGM'de - Salih İzzet Erdiş: İBDA Örgüt Değil	3 7
19/4/00	- İBDA-C Üyelerine Dava Açıldı - İtirafçı Tunc: Velioglu'nun Üstü Yoktu	3 7

Bununla birlikte, özellikle 1990'ların başında Hizbullah'ın PKK ile bölgede çatıştığı ve PKK'ya ağır kayıplar verdirdiği konusu gözönüne alındığında, gazetenin, Hizbullah ve diğer din temelli örgütler hakkında olumsuz değer yargıları içeren haberlere daha fazla sayıda yer vermiş olması beklenirken, bunun aksi bir politika izlediği görülmüştür. Böyle bir politika izlenmesinin nedeninin, her ne kadar örgüt olarak PKK ile tamamen zıt kutuplarda yer alıyor olmasına karşın, Hizbullah'ın gerek yönetici ve gerekse de militan kadrosu açısından neredeyse tamamen Kürt kökenli bir örgüt görünümüne sahip olmasıdır denebilir. Bununla birlikte Hizbullah'ın, mevcut rejimi yıkarak Şer'i esaslara dayalı bir devlet kurma amacının yanında, tıpkı PKK'da olduğu gibi, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinin bir kısmında bir Kürt İslam Devleti kurma ve dolayısıyla Türkiye'den toprak ayırma amacını da taşıdığı için, gazetenin, "düşmanımın düşmanı benim dostumdur" ilkesi gereği, böyle bir politika izlediği de söylenebilir. Diğer bir deyişle, hem etnik köken birliği ve hem de bölme amacı açısından her iki örgüt benzerlikler taşımaktadır ve gazete bu nedenle Hizbullah'a olumsuz değerler atfetmeme doğrultusunda bir strateji izlemiştir denebilir.

* Özgür Bakış Gazetesi'nin zaman zaman yayınının durdurulması ve/veya gazete bayilerine düzenli ulaşmamasından dolayı sadece 9 nüshası çalışma kapsamında değerlendirilmiştir.

Gazetenin haber başlıkları arasında dikkat çeken bir başlık ise İBDA-C ile ilgilidir: "Salih İzzet Erdiş: İBDA Örgüt Değil". Bu başlık ile Akit Gazetesi tarafından verilen "İBDA bir fikirdir" başlığı arasında bir paralellik vardır. Alıntı da olsa, İBDA'ya 'C' harfini eklemeyerek, silahlı bir birimden ziyade bir fikir hareketi anlamı atfettiği söylenebilir.

Özgür Bakış, terörle ilgili haberlerinde daha çok PKK ve Kürt kavramları ile ilgili konulara, özellikle devletin tutumunu eleştiren biçimde, yer vermiştir. Hizbullah ve diğer din temelli örgütlere ilişkin en az sayıda haberler veren gazetedir. Çalışma konusuyla ilgili olarak en sık kullandığı kavram ve ifadeler şu şekilde verilebilir: Hizbul Kasap 1, Hizbul-Kontra 18, Hizbullah 4, Ölüm Evi 1, İBDA-C 8, Terörizm 4. Sayfalarında, Hizbullah ile ilgili 3, İBDA-C 2 ve AFİD Vaaz Kaseti ile ilgili ise 1 haberi konu olarak işlemiştir. Konu olarak işlenen haberlerin genelde geçiştirildiği ancak özellikle devletin PKK ve Kürtler ile cezaevlerindeki militanlarına yönelik uygulamalarını, olumsuz bir biçimde, detaylandırarak, kamuoyu yaratma amacı taşıdığı söylenebilir. Hizbullah ve diğer din temelli örgütlerle ilgili olarak verdiği haberlerde olumsuz bir dil kullanma yoluna pek fazla gitmemiş, Hizbullah'ı, Hizbul-Kontra kavramıyla anarak bir anlamda, devletin PKK'ya karşı yarattığı ve kullandığı bir örgüt olarak değerlendirmiştir. Bütün gazeteler bir arada değerlendirildiklerinde bu kavramı kullanan tek gazete olmuştur. Bununla birlikte bazı haberler ise bilgi aktarmaya yönelik kısa haberler olarak verilmiştir. Haberlerinde mesaj iletme biçimi ile içeriğine bakıldığında gazetenin, genelde terörü devlete karşı olma bazında ele almadığı ve resmi söyleme karşı bir tavır sergilediği söylenebilir.

3. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Grup ve gazete bazında alınarak işlenen ve yukarıda verilmiş olan bulgulara ilişkin genel bir değerlendirme yapılacak olursa, öncelikle kullanılan dil üzerinde durmakta yarar olacaktır: Merkezde yer verilmiş olan basın organlarına bakıldığında, genel olarak, resmi söyleme uygun, paralel bir dil ve söylem kullandıkları görülmüştür. Bu dil ve söylem, sadece Hizbullah ve diğer din temelli örgütler için değil, aynı zamanda her yelpazedeki tüm örgütler için de kullanılmıştır. Gazeteler, teröre karşı devletin yanında yer aldıklarını haber başlıkları ile metinlerinde açıkça ortaya koymuşlardır. Bununla birlikte, kullanılan ifade ve söylem bakımından din temelli örgütlere karşı daha belirgin bir karşı-çıkışın söz konusu olduğu söylenebilir. Bunun nedeninin, araştırma zamanında özellikle Hizbullah ve diğer din temelli örgütlerin eylemlerinin, PKK ve diğer sol örgütlere oranla, daha fazla gündemde olmasıdır denebilir. Bu dört gazete içinde terör ve terör örgütleriyle ilgili en çok haber ve haber başlığı Milliyet Gazetesi'nde yer almıştır. Star

dışındaki üç gazete yaygın olarak "gündem", "haber" başlıklı sayfalarda terör ve terör örgütleri ile ilgili haberler verirken, Star Gazetesi'nin belli bir sayfayı bu konulara ayırmadığı tespit edilmiştir. Yine bu grupta anılan gazeteler, "vahşet, kasap, ölüm tarlaları, mezarlıklar, mezar ev, sorgu evi" gibi kavramlarla Hizbullah'ın insanlık dışı, acımasız bir örgüt olduğu noktasına dikkat çekmiş; Hizbullah ve diğer din temelli örgütlerin şeriatçı oldukları, dini kullandıkları konusunu sık sık vurgulamış ve bunların devleti-rejimi yıkmak amacıyla devlet içine, bürokrasiye sızdıklarını açıkça belirtmişlerdir.

İslamcı olarak anılan gazeteler ise, dil ve söylemlerinde, din temelli örgütlere daha ılımlı bir yaklaşım (olumsuzlamama) benimsemiş olmalarına karşın, diğer örgüt ve olaylara -PKK ve diğer sol örgütler- ilişkin haberlerinde resmi dil ve söyleme daha yakın bir tavır sergilemişlerdir. Sayfalarında yer alan haberler karşılaştırıldığında, Hizbullah ve diğer din temelli örgütlere ilişkin yer alan haber sayısı PKK ve diğer sol örgütlere ilişkin yer alan haber sayısından çok daha azdır. Bunun amacının, din temelli örgütlerin okuyucu tarafından olumsuz duygu ve düşüncelerle değerlendirilmesine yol açacak kavram ve ifadelerden kaçınmak olduğu söylenebilir. Ayrıca bu basın grubu, din temelli örgütlerin dini kullandıklarına ilişkin oluşan kanaatleri, dine yönelik tepkileri, din-terör örgütleri ve Fazilet Partisi (FP) arasında, merkezde anılan basın tarafından kurulmaya çalışılan bağlantıları gidermeye yönelik bir çaba içine girmiştir. Buna karşılık okuyucunun dikkatini daha çok 'PKK-din sömürüsü-CHP-HADEP' bağlantısı üzerinde yoğunlaştırma arayışında bulunmuştur. Bu çaba özellikle Akit Gazetesi'nde daha belirgindir.

Sol basın olarak anılan gazeteler ise, Hizbullah ve din temelli diğer örgütlere hem konu ve hem de kavramsal düzeyde en fazla yer veren gazeteler olmuştur. Ayrıca din temelli örgütler, en tehlikeli örgütler olarak algılanmış ve özellikle laiklik ve rejim açısından konuya oldukça hassas bir yaklaşım sergilemişlerdir. Bu gazetelerin de resmi dil ve söyleme paralel bir dil ve söylem kullanmış olduklarını söylemek olanaklıdır. Hizbullah ve diğer din temelli örgütlere ilişkin haberlere, Cumhuriyet Gazetesi'nin Radikal Gazetesi'ne oranla daha fazla yer verdiği tespit edilmiştir. Bununla birlikte her iki gazete, Hizbullah ve diğer din temelli örgütleri din ile ilişkilendirme eğiliminde olup, İslam hilafeti devleti kurmayla sonuçlanacak şeriatçı amaçlara dikkat çeken yayınlar yapmışlardır. Kullandıkları kavram ve ifadeler, haber başlıklarına bakıldığında, Hizbullah ve diğer din temelli örgütlere ilişkin olanların daha fazla oranda bir olumsuz değer taşıdıklarını söylemek olanaklıdır. Ancak bu, diğer örgütlere ilişkin haberlerin olumlu değerlerle aktarıldığı anlamına gelmemelidir. Radikal Gazetesi ile Cumhuriyet Gazetesi arasındaki bir diğer yaklaşım farkı ise özellikle düşünce özgürlüğüyle Doğu ve

Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde uygulanan devlet politikalarına ilişkin değerlendirme konusunda ortaya çıkmıştır. Radikal, Cumhuriyet'e oranla bu konulardaki resmi politikaya daha eleştirel bir yaklaşım benimsemiştir denebilir.

Sağ grupta anılan gazeteler ise, resmi dil ve söylemi kullanıyor olmalarına karşın, terör ile din/İslam arasında bir bağlantı kurulmaması gerektiği konusuna dikkat çeken bir tavır sergilemişlerdir. Fakat tüm terör örgütlerine karşı olumsuz bir bakış açısına sahip olduklarını söylemek olanaklıdır. Yine Hizbullah ve diğer din temelli örgütlere ilişkin sunulan haber miktarları diğer örgütlere -PKK ve diğer sol örgütler- ilişkin haber sayısından daha az olarak tespit edilmiştir. Özellikle Ortadoğu Gazetesi'nin PKK'ya yönelik olarak, hitap biçiminde oldukça sert ve aşağılayıcı bir dil kullandığını söylemek olanaklıdır. Örneğin, "şerefsiz, çocuk katili, ruh hastası, vb". Daha hafif olmakla birlikte yine olumsuz değer yüklü kavramlar Hizbullah için de kullanılmıştır. Örneğin, 'Hizbullah yalancı, cumhuriyete karşı Şer'i devlet, ölüm tarlaları, vb.' Bu yaklaşımın gazetenin 'milliyetçi' politikasının bir ürünü olduğunu söylemek olanaklıdır. Yine Ortadoğu Gazetesi, teröre ilişkin haber ve başlıklara, ilk sayfasında en fazla sayıda yer veren gazetedir. Tamamen devlet ve resmi söylem yanlısı bir strateji izlediğini söylemek olanaklıdır. Türkiye Gazetesi'ne bakıldığında ise her ne kadar Ortadoğu Gazetesi kadar keskin ve aşağılayıcı bir dil kullanmasa da PKK, diğer sol örgütler ile Hizbullah ve diğer din temelli örgütlere ilişkin haberlerinde önemli bir yaklaşım ve konuyu işleme farkı olduğu tespit edilmiştir. PKK ve diğer sol örgütlere ilişkin olarak resmi dil ve söylem kullanan gazete, Hizbullah ve diğer din temelli örgütlere ilişkin olarak daha ılımlı bir dil ve söylem kullanmıştır. Terör konusundaki dikkat, daha çok PKK ve diğer sol örgütler üzerine çekilmek istenmiştir.

Sosyalist basın sınıflamasında yer verilmiş olan gazeteler ise Hizbullah ve din temelli diğer örgütlerle pek ilgilenmeyen bir izlenim vermişlerdir. Hatta bu oluşumları, kimi zaman, devlet kaynaklı olarak değerlendirmişlerdir. Daha çok PKK ve diğer sol örgütlere ilişkin haberler, F tipi cezaevleri, ölüm ve açlık grevleri konuları üzerinde yoğunlaşmışlardır, ancak bu haberlere daha çok bir mücadele kimliği atfettikleri, olumsuzlama yoluna gitmeye özen gösterdikleri söylenebilir. Bir anlamda resmi dil ve söylemin karşısında bir tavır almış ve ona çoğunlukla eleştirel olmuşlardır. Önemli sayılabilecek noktalardan bir tanesi, tüm gazeteler arasında özellikle Özgür Bakış Gazetesi'nin Hizbullah ile ilgili haberlerinde sıklıkla 'Hizbul-Kontra' kavramını kullanmış olmasıdır. Burada, özellikle Hizbullah ve devlet ilişkisine dikkat çekilmek istendiği söylenebilir.

Hizbullah ve diğer din temelli örgütlere olumsuz değer atfeden, "Hizbul Kasap, Silvan Kasabı, Cellat, Mezarıcı, Gözyaşları Sel Oldu Yüreklere Dağladı, Dehşete Düşmek, Hain Kurşun, Hizbul Vahşet, Vahşet Örgütü, Kanlı Baskın, Kafaya Kurşun Sıkılmak vb" kavram ve ifadelerin yapılan sınıflama bazında gazetelerde ne kadar yer aldıklarına bakıldığında ise şu sonuçlar elde edilmiştir: Merkez basının bu kavram ve ifadeleri kullanma sıklığı % 49.3, İslamcı basının % 8.6, sağ basının % 8.6, sol basının % 28.9 ve aşırı sol basının kullanma sıklığı ise % 4.6'dır. Bulgulardan da anlaşılacağı üzere, Hizbullah ve diğer din temelli örgütlere ilişkin kullanılan kavram ve ifadeler, dilsel-olumsuz değer atfederek veren ilk sıradaki gazeteler, merkez basın olarak anılan gazeteler olmuştur. Sol basın olarak anılan gazeteler ikinci sırayı, sağ ve İslamcı basın eşit yüzdelerle üçüncü sırayı almışlardır. Aşırı sol olarak anılan gazeteler ise bu konuda son sırada yer almışlardır. Bu sonuçlardan hareketle ilginç karşılanan bulgu, din temelli örgütlere olumsuz değer atfeden kavram ve ifadelerin İslamcı basın olarak anılan gazetelerde, aşırı solda anılan gazetelere oranla daha fazla yer almış olmasıdır. Bunun nedeninin, bu gazetelerin önceliğinin farklı olması -cezaevleri, sol tutuklu ve hükümlüler, tutuklu yakınları, PKK, Kürt kimliği, vb.- ile Hizbullah örgütünün devlet kaynaklı olduğuna dair olan inançlarıdır denebilir. İslamcı ve sağ basının ise, din temelli örgütlere olumsuz değer atfeden bu tür kavram ve ifadelerin aynı zamanda dine/İslama da zarar veriyor olduğu düşüncesine sahip olmasından dolayı, bu kavram ve ifadeleri kullanmakta çekingen davranıldığı söylenebilir. Bununla birlikte bu örgütlere olumsuz değer atfetmede, İslamcı basının, bu örgütleri bir anlamda terör örgütünden ziyade birer fikir hareketi olarak algılayma eğiliminin etkili olduğu söylenebilir.

Yine tüm gazeteler bir arada değerlendirildiğinde, dikkati çeken önemli bir nokta, gazeteler tarafından terörle ilgili olarak sunulan haber metinlerinin sunulan tüm toplam haber hacmine ilişkin oranlarıyla ilgilidir: Diğer bir deyişle, terörle ilgili haber metinlerinin toplam haber hacmine oranları incelendiğinde, en düşük oran % 38 ile merkezde anılan gazetelerde tespit edilmiştir. Yukarıya doğru bakıldığında sırasıyla İslamcı basın % 48.3, sol basın % 48.6, sağ basın % 54.3 ve sosyalist basın ise % 55.2'lik oranlara sahiptirler. Ancak unutulmamalıdır ki bu oranlar gazetelerde yer alan ve her tür terör ve terör örgütlerine ilişkin tüm haberleri kapsayan bir hesaplama olup, din temelli örgütlere ilişkin haberlerle sınırlı değildir.

Diğer önemli bir nokta ise gazetelerin terör ve terör örgütleri ile ilgili haberlere ilk sayfalarında yer verip vermedikleri konusu ile ilgilidir: Bütün gazeteler bir arada değerlendirildiğinde, merkezdeki üç gazete ile İslamcı basın olarak anılan gazetelerin terör ve terör örgütleri ile ilgili haberlere ilk sayfalarında hiç yer vermedikleri görülmüştür. Buradan, bu gazeteler için,

terör ile ilgili olay ve gelişmelerin, bir anlamda, birinci sayfadan verilecek kadar önem arz etmediği sonucunu çıkarmak olanaklıdır.

Gazetelerde sunulan haber ve haber başlıklarına ilişkin olan görüntü (kullanılan resim) konusuna bakıldığında ise şunları söylemek olanaklıdır: Araştırma kapsamında incelenmiş olan tüm gazetelerin haberlerinde zaman zaman görüntüye yer vermiş oldukları ve bu görüntülerin, yer alış sıklık ve biçimleri farklı olmakla birlikte, her gazetenin yaratmaya çalıştığı kamuoyu ve ideolojiyi destekler biçimde verildiği tespit edilmiştir. Bilindiği üzere, görsel iletişimde algılama ve kalıcılık daha fazladır. Bu amaçla incelenen tüm gazeteler bir arada değerlendirildiğinde en fazla görüntü kullanımının merkezde anılan gazeteler –özellikle Star ve Sabah Gazeteleri- tarafından yapıldığı belirlenmiştir. Resmi dil ve söyleme sayfalarında çoğunlukla yer veren bu gazetelerdeki ilgili fotoğraflar, özellikle Hizbullah ve diğer din temelli örgütler başta olmak üzere devlete/topluma karşı gerçekleştirilen her tür teröre karşı kamuoyu yaratma amacı doğrultusunda, terörün okuyucu kitlesi tarafından lanetlenmesine yol açacak şekilde kullanılmıştır. Özellikle mezar kazıları, hücre evleri, operasyonlar gibi Hizbullah'a ait görüntülerin verilmesinin yanı sıra, militanların bireysel görüntüleri de gazetelerde yer almıştır. Bunun, okuyucu kitlesinde teröre karşı oluşan olumsuz imajın, görüntülerle desteklenerek kalıcı kılınma çabası olduğu söylenebilir. Çünkü haberlerle ilgili her görüntü okuru, olay anına götürebilmekte (Akdoğan, 1995:64) ve olay okuyucu zihninde yeniden yaşatılmaktadır. İslamcı olarak anılan basın ise, tıpkı haber konularında olduğu gibi görüntülerde de din temelli örgütlere ilişkin az sayıda görüntüye yer vermiştir. Hatta bu görüntülerden bazıları, daha çok, soruşturma ve yargılama sürecindeki sanıkları, devlet baskısına maruz kalmış müslümanlar olarak verme amacına yöneliktir. Aşırı sol basın olarak anılan gazeteler de İslamcı basına benzer bir yaklaşım içindedirler. Ancak, bu kez mağdur olarak lanse edilenler daha çok sol örgüt sanıkları, militanları, tutuklu ve hükümlüler ile yakınları, PKK'lılar ve yakınları olarak karşımıza çıkmaktadır. Sol basın olarak anılan gazetelerde ise görüntüden ziyade haber metinlerine yer verilmiş olmakla birlikte, görüntüler ve sunuş biçimleri merkez basın olarak anılan gazetelerinkine oldukça benzerdir denebilir. Bu gruptaki gazetelerde daha çok, resmi dil ve söylemi destekler nitelikte, örgütlerin acımasızlığını ve rejim için tehlikelerine dikkat çeken metinleri destekleyen görüntülere yer verilmiştir.

İncelenen tüm gazetelerdeki haber başlıkları, işlenen konular, kullanılan dil/söylem, haber metinleri ve haber hacim oranları göstermektedir ki, farklı yelpazedeki gazetelerin Hizbullah ve diğer din temelli örgütlere ilişkin olarak birbirlerinden farklı bakış açıları ve ideolojik yönlendirmelerle konuya yaklaşımlarına karşın, sahip olunan zihniyet açısından aralarında önemli

bir farklılık yoktur. Hepsindeki temel amacın, haber iletmenin ötesinde belirlenmiş hedefler doğrultusunda bir kamuoyu yaratma, ya da yönlendirilmiş, bütünlümlü bir kitle yaratma olduğunu söylemek olanaklıdır (ayrıca bkz. Chomsky, 1993:20-21; Heper ve Demirel, 1996; Habermas,1999; Özer, 2000). Diğer bir deyişle, her gazete yaşanan gerçeklikleri kendi ideolojisine uygun, 'bütünlümlü bir kitle' yaratacak şekilde sunmaktadır. Örneğin, yukarıda da açıklandığı gibi bazıları resmi dil/söylem ve devlet, bazıları resmi söyleme muhalif din kaynaklı bir söylem, bazıları 'etnik köken' ya da ideolojik ayrından hareketle resmi söyleme muhalif bir söylem ve bazıları ise resmi söylemi reddetmemekle birlikte onu tamamen kabul etmeyen, kimi zaman ona muhalif söylemler de kullanan ve daha çok 'Kemalist' bir çizgiden hareketle 'demokratik, laik bir cumhuriyette' bir dil/söylem kullanan uygulamalar sergilemişlerdir. Buradan hareketle, her gazete, yaşanan gerçeklikleri yeniden ve kendi ideolojik süzgecinden geçirerek okuyucusuna aktarma yoluna gitmiştir denebilir. Örneğin, din temelli örgütlere ilişkin haberlere zorunlu kalmadıkça (gerekmedikçe) yer vermeyen İslamcı basın, sol ve özellikle de ayrılıkçı teröre ilişkin haberlere daha yoğun bir biçimde yer verme yoluna gitmiştir. Din temelli örgütlere olumsuz değer atfetmeyecek onları terör örgütünden ziyade birer fikir hareketi olarak sunarken, sol örgütler ile PKK'ya ilişkin haberlerinde ise onları "en büyük tehlike" olarak göstermeye çalışmıştır. Aynı tavır, zıt taraflara ait olmakla birlikte, sosyalist basın olarak anılan gazeteler tarafından sol örgütler ile PKK'ya karşı takınılmıştır. Merkezde anılan gazeteler de aynı tavırdan hareketle, yaşanan gerçekliği resmi dil ve söyleme uygun bir biçimde yeniden üretmek okuyucusuna sunmuşlardır. Dolayısıyla gazetelerin farklı ideolojik yaklaşımlarla, ancak aynı biçimde sundukları haberler, farklı yelpazedeki okuyucuya, yaşanan gerçekliği farklı biçimlerde sunmuş olmaktadır. Çünkü, bir gazete haberi veya konu olarak işlenecek olan gerçekliğe ilişkin neyin önemli neyin önemli olmadığını gazete(ciler) karar vermektedir. Zaman içerisinde gazetesini ile bir nevi özdeşleşerek bir kimlik kazanan okuyucu, o gazetenin sayfalarındaki soyut fikirler karşısında, fikirlerin yazıyı yazan kişinin düşüncesinin ürünü olduğunu unutacak ve o fikirleri somut gerçeklikler olarak algılayacaktır (Akdoğan, 1995:75). Her gazete ve/veya basın grubunun aynı gerçekliği kendi ideolojik yaklaşımı süzgecinden geçirerek yeniden üretmesi, okuyucusuna bu ürettiğini somut gerçeklikmişçesine aktarması, ortaya farklı ideolojik yorumlarla sosyalleştirilmiş –entegre edilmiş- farklı toplumsal grupların çıkmasına zemin hazırlayacaktır. Bunun ise toplumda, özellikle ekonomik krizlerin de etkisiyle, kutuplaşma ve çatışmalara yol açacağı, tarihte deneyimlerle sabittir. Buradan hareketle Türk ulusal basınının bir bütün olarak, gelişmiş demokrasilerde sahip olunan '4. Güç' işlevini tam olarak yerine getiriyor olduğunu söylemek olanaklı değildir (ayrıca bkz. Özer,

2000). Dolayısıyla önemli olan, insanlığın evrensel değerlerini temel hareket noktası olarak alıp, her bireyin kendini güvende hissedebileceği demokratik bir sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasal sistemin yerleşmesi doğrultusunda bir basın politikasının izlenmesinin hem vatandaş ve hem de ülke için olmazsa olmaz bir nitelik taşıdığıdır.

Unutulmamalıdır ki terör, nerede, ne zaman, kim ve/veya hangi birim tarafından yaşatılırsa yaşatılsın, bir insanlık suçudur. Çünkü terör; siyasi bir amaç uğruna şiddete, öldürmeye, dehşete, korkutmaya, sindirmeye ve yıldırılmaya yöneldiği için başta yaşam olmak üzere tüm temel insan haklarını ihlal eden bir niteliğe sahiptir. Dolayısıyla, temel işlevi iletişim, haber ve bilgi verme, bilgilendirme olan kitle iletişim araçlarının, temel insan hakları konusunda ortak bir tutum içinde olmaları, güvenli bir yaşam ortamı için kaçınılmazdır. Bu nedenle, hangi kaynaklı olursa olsun, tüm iletişim araçlarının terörü olumsuzlamaları evrensel bir insanlık görevidir.

SUMMARY

The main aim of this paper is to make a content analysis of the Turkish national newspapers on the issue of Hizbullah and other religion based organisations, which were accepted as the main threat to the Turkish political system in recent years. To achieve the aim, 13 national newspapers were investigated during a month time, from 01/04/2000 to 30/04/2000. These newspapers were classified according to their political standing as central, Islamic, left, right and socialist press. They were investigated and compared in terms of their approaches to the issue, the language and message they used, the news titles – subtitles and concepts they issued, and percentages of the news texts in the whole. It is found that the main approach of each press group is determined according to its political standing. In other words, the central press uses mostly an official discourse; Islamic press put itself relatively to a position of defence and concentrated more on leftist and separatist organisations. Right-wing press is against all kinds of organisations and has a very nationalist discourse. However, they are very sensitive on the issue that Islam cannot be related with terror in any case. Left-wing press gives more attention to religious based terrorism than other kind of terrorism, although they seem to be against all kinds of terrorist acts. Extreme left press has a unique approach: They try to establish a strong relationship between state and terrorism. In some cases, they see some acts, which are labelled as terrorism, as struggle for freedom. Consequently, it is necessary to say that disregarding its origin terrorism is a crime against basic human rights. The press should stand up against it and oppose all kinds of terrorist acts.

KAYNAKÇA

- AKDOĞAN, Yalçın (1995) *Görsel İktidar*, İstanbul: İnsan Yayınları.
- AKİT GAZETESİ, 1-30 Nisan 2000 tarihleri arasında yayımlanan nüshalar.
- CHOMSKY, Noam (1993) *Medya Gerçeği*, (Çev. A. Yılmaz), İstanbul: Tüzmamanlaryayıncılık: 18.
- CUMHURİYET GAZETESİ, 1-30 Nisan 2000 tarihleri arasında yayımlanan nüshalar.
- EVRENSEL GAZETESİ, 1-30 Nisan 2000 tarihleri arasında yayımlanan nüshalar.
- HABERMAS, Jurgen (1999) *Kamusalın Yapısal Dönüşümü*, (Çev. T. Bora-M. Sancar), İstanbul: İletişim Yayınları.
- HEPER, Metin ve Tanel Demirel (1996) "The Press and the Consolidation of Democracy in Turkey", *Middle Eastern Studies*, Vol.: 32, No: 2, April 1996, pp.109-123.
- HORKHEIMER, M. ve T. W. Adorno (1996) "Kültür Sanayii" iç. *Aydınlanmanın Diyalektiği: Felsefi Fragmanlar II*, (Çev. O. Özügül), İstanbul: Kabalıcı Yayınevi, ss.1-62.
- HÜRRİYET GAZETESİ, 1-30 Nisan 2000 tarihleri arasında yayımlanan nüshalar.
- KILIÇBAY, M. Ali (1993) "Medium Size Media", *Türkiye Günlüğü*, Sayı:24, Güz 1993, ss. 18-21.
- MARCUSE, Herbert (1997) *Tek Boyutlu İnsan*, (Çev. Aziz Yardımlı), İstanbul: İdea Yayınevi.
- McQUAIL, Denis (1990) *Mass Communication Theory: An Introduction*, London: Sage Publications.
- MİLLİYET GAZETESİ, 1-30 Nisan 2000 tarihleri arasında yayımlanan nüshalar.
- NEGRINE, Ralph, (1991) "News and the Production of News", in *Politics and the Mass Media in Britain*, New York: Routledge, pp.137-162.

- ORTADOĞU GAZETESİ, 1-30 Nisan 2000 tarihleri arasında yayınlanan nüshalar.
- ÖZER, Ömer (2000) "Haberde Egemen Söylemin Yeniden Üretimi", *Kültür ve İletişim*, Yaz 2000, Cilt:3, Sayı:2.
- ÖZGÜR BAKIŞ GAZETESİ, 11-19 Nisan 2000 tarihleri arasında yayınlanan nüshalar.
- RADİKAL GAZETESİ, 1-30 Nisan 2000 tarihleri arasında yayınlanan nüshalar.
- REEVES, Geoffrey (1993) "Dominant Perspectives" in *Communications and the Third World*, London: Routledge.
- SABAH GAZETESİ, 1-30 Nisan 2000 tarihleri arasında yayınlanan nüshalar.
- STAR GAZETESİ, 1-30 Nisan 2000 tarihleri arasında yayınlanan nüshalar.
- TÜRKİYE GAZETESİ, 1-30 Nisan 2000 tarihleri arasında yayınlanan nüshalar.
- YENİ ŞAFAK GAZETESİ, 1-30 Nisan 2000 tarihleri arasında yayınlanan nüshalar.
- ZAMAN GAZETESİ, 1-30 Nisan 2000 tarihleri arasında yayınlanan nüshalar.

WOMEN'S VIEW ON VIOLENCE IN TURKEY
(A Study on Female University Students in Turkey)

Pelin TURAK*

ABSTRACT

The purpose of this article is to describe the process by which any act is identified as an act of violence. The article thus consists of evaluations on the outcomes of in-depth interviews conducted with 30 women.

The article addresses violence within the framework of its apprehension, construction and re-structuring by female subjects. The reason why the topic is examined with specific reference to the opinion of women is that they constitute a category which is more likely to experience, observe and follow what is termed as violence.

Key Words: Violence, woman, social fact, social construction

TÜRKİYE'DE KADININ ŞİDDETE BAKIŞI

(Üniversitede Okuyan Kız Öğrenciler Üzerine Bir Araştırma)

ÖZ

Şiddet toplumdaki çeşitli kişi, grup ve kategoriler tarafından giderek artan bir yoğunlukta deneyimlenmekte, gözlenmekte, en azından medyanın yayımları aracılığıyla izlenmektedir. Bu makalede amacımız, bir eylemin şiddet eylemi olarak tanımlanma sürecinin betimlenmesidir. Bu amaçla makalede konuyla ilgili olarak 30 kadımla yapılan derinlemesine görüşmelerin sonuçları değerlendirilecektir.

Makalede şiddet, kadın öznelerin algılayışları, inşaları ve yeniden yapılandırılmaları çerçevesinde düzenlenmiştir. Şiddetin, kadınların görüşleri dikkate alınarak incelenmesinin nedeni, şiddeti deneyimleme, gözleme ve izleme olasılığı yüksek olan kategorilerden birinin de kadın olmasıdır. Toplumda giderek artan şiddet olgusunun etki sınırlarının genişlediği ve bundan gerek özel alanda gerek kamusal alanda en çok etkilenen kesimin de kadınlar olduğu sayıltılandığında, kadınların şiddete ilişkin görüş ve değerlen-

*PhD Student, University of Ankara, Department of Sociology.